

VÄILIS-GEESTI ALMANAK

Väliseestlasele abiks ta pangatoimingutes kodumaaga on oma laiaulatusliku väliskorrespondentide võrguga

EESTI PANK

Põhikapitali Kr. 5.000.000.—

Tagavarakapitali „ 3.118.000.—

Korrespondendid väljaspool Euroopat:

Ameerikas.

Argentina.
Buenos-Ayres Banque Française et Italienne pour l'Amérique du Sud.

Brazil.
Rio de Janeiro Banque Française et Italienne pour l'Amérique du Sud.

Canada.
Montreal Bank of Montreal.
Toronto Bank of Montreal.

Chile.
Valparaiso Banque Française et Italienne pour l'Amérique du Sud.

Peru.
Lima Banco Italiano.

United States of America.
Boston First National Bank of Boston
Chicago First National Bank.
Cleveland
(Ohio) The National City Bank of Cleveland.
Detroit First National Bank of Detroit.
Los Angeles Farmers & Merchants National Bank.
Minneapolis First National Bank.
New York National City Bank of New York.
 Guaranty Trust Company of New York
 Equitable Trust Company of New York.
 American Express Company.
 Bankers Trust Company.
 Irving Trust Company.
Philadelphia First Street National Bank.
Portland
(Oregon) United States National Bank.
Saint-Louis First National Bank in Saint-Louis.
San-Francisco Anglo and London Paris National Bank.

Seattle First National Bank of Seattle.
Washington American Security and Trust Company.

Venezuela.
Caracas Banco de Venezuela.

Aasias.

Asia Minor, Syria and Palestine.
Beyrouth Banque de Syrie.
Damascus Banque de Syrie.
Jaffa Barclays Bank.
Jerusalem Barclays Bank.
Smyrna Ottoman Bank.

China.
Canton National City Bank of New York.
Harbin " " " " " "
Hong-Kong " " " " " "
Peking " " " " " "
Schanghai " " " " " "

Aafrikas.

Algeria.
Alger Crédit Foncier d'Algerie et de Tunisie.

Egypt.
Alexandria Barclays Bank (Dominion, Colonial & Overseas).
Cairo Barclays Bank (Dominion, Colonial & Overseas).
Port Said Barclays Bank (Dominion, Colonial & Overseas).

Marocco.
Tanger Crédit Foncier d'Algerie et de Tunisie.

Tunis.
Tunis Crédit Foncier d'Algerie et de Tunisie.

A.-S. „EPHAG“

TALLINN.

Ēphag'i
Hamba pasta

teeb hambad lumivalgeks ja tervendab igemeid.

Ēphag'i
Īsis kreem

rasvaga ja rasvata teeb naha siledaks ja samet-pehmeks.

Londonis suure kuldaurahaga kroonitud.

Kaubamärk

Nõudke ainult!

Nõudke ainult!

tuntud prov. H. Jürgens'i

BOR-THYMOL seepi

Kõrgemas headuses tualettseep; vistrikude, tedretähtede, päikese põlendiku ja üleliigse higistamise vastu.

Seeb naha siledaks ja pehmeks.

Müük apteekides, rohu- ja teistes paremates kauplustes.

Londonis suure kuldaurahaga kroonitud.

ILMUS MÜÜGILE

*Eesti Ajakirjanikkude Liidu
juubeli-album*

»Õitsituled«

160 lehek.; *nr. 8* hind kr. 1.50.

Sisuks kirjutisi:

Mag. H. KRUS'ILT,
G. E. LUIGA'LT,
ED. HUBEL'ILT,
ED. VILDE'LT,
K. A. HINDREY'LT,
H. PRANTS'ULT,
HUGO
RAUDSEPP'ALT jne.

Karikatuurid:

GOR'LT,
HINDREY'LT,
O. KRUSTEN'ILT
ja R. TIITUS'ELT.

Müügil Tallinnas „Päevalehe“ ja „Rahva-
ülikooli“ raamatukauplustes ja Eesti Aja-
kirjanikkude Liidu büroos, V. Karja 3—2.

VÄLIS-EESTI ALMANAK

NR. 3

MÄRTS

1930

Sammume hoogsalt edasi Välis-Eesti liikumise tähe all! On tõmatud juba niidid üksikute eestlaste vahel üle terve maailma, on lähendatud kaugusi vastastastikuse läbikäimise õhutamiseks. Kuid alguse töö on alles kõik see. Veel küllalt seisab Välis-Eesti tegelastel ees pingutus ükssõõksuse võitmiseks ja väliseestilise liikumise suure idee selgitamiseks kõige laialisematele Eesti ringkondadele kõikidel maadel. On märgata seni rõõmustavaid edusamme. Sõnumid välismailt kõnelevad väliseestlaste teadlikkuse ja ühestõõtamise vaimu kasvamisest. Nii liitusid paari aasta eest Sydney Eesti seltsid jõudude koondamise mõttega, ühines hiljuti New-Yorgi Eesti seltside rohkearvuline pere. Uute seltside asutamisest on kuulda siit-sealt ilmanurgast, kuhu kogunud eestlasi. Kõik see tõendab, et väliseestiline liikumine soovitavas suunas tugevneb ja laieneb. See annab julgust, see annab usku tehtavasse töõsse, ergutab tööõle neidki, kes olnud pessimistid.

Samane koondumistõõ on käimas kodumaal asuvates Välis-Eesti liikumise keskustes, kuigi siin ikka on püütud töõtada kooskõõlas ja õõlesandeid jaotades.

Vajalisemaks sammuks selles oli oma õõhise Välis-Eesti häälekanõõja levitamine. Selles töõs oli seni killunemine. Ilmus „Välis-Eesti Almanak“ Välis-Eesti Üõhingu välõõandel ja „Eesti-Hõõimu“ kaasandena Fenno-Ugria välõõandel „Väliseestlane“. Nõõõd on ka sellest killunemisest õõle saadud, ja „Väliseestlase“ toimetuse algatusel on „Väliseestlane“ liitunud „Välis-Eesti Almanakiga“, toimetused õõhinenud ja ka uusi jõõudusid kutsutud toimetusetõõõle, mis võõimaldab Almanakile astuda lugupeetud lugejaskonna ette tõõsedamana ja sisult tõõielikumana.

Oleme kevadiste oõõakeste sarnased, mis alul vaevalt nirisevad, kuid siis ikka paisuvad. Usume, et need oõõakesed õõhinedes paisuvad võõgevaks jõõeks, mis kõõõiki tõõkkeid võõites voolab oma kaugete eesmärkide poole!

„Välis-Eesti Almanaki“ ja „Väliseestlase“ ühinemise puhul.

Kui läinud aastal „Välis-Eesti Almanak“ teatas, et ta ajakirjana ilmuma hakkab, siis kuulus paljudegi poolt niihästi kodumaalt kui ka Välis-Eestist arvamisi, et kohane oleks, kui mõlemad Välis-Eesti ajakirjad omavahel ühineksid. Selle tõttu suudaks ühinenud ajakiri olla elujõulisem, tal oleks rohkem kaastööd ja tellijaid. See jätaks ühtlasi ka Välis-Eestis parema mulje, kuna muidu välismaile paistab, nagu valitseks kodumaal Välis-Eesti küsimuses üksikute organisatsioonide ja tegelaste vahel suured lahkkelid ja vastolud.

Kõiki neid asjaolusid võttis arvesse niihästi „Väliseestlase“ toimetus kui ka hõimuarvustatsioonide keskkoha Fenno-Ugria juhatus. Välis-Eesti ühingu otsustati omavahel töö nii jaotada, et Välis-Eestisse puutuvate tegelikkude ülesannete täitmine jääb Välis-Eesti ühingu hooleks, kuna suuremad üldülesanded lahendatakse ühisel kokkuleppel. Arvati ka, et kohane oleks mõlemad Välis-Eesti ajakirju ühendada, kuna sellegagi saavutatakse oma osa energia kokkuhoidu.

Läbirääkimistel „Välis-Eesti Almanaki“ toimetusega ja Välis-Eesti Ühingu juhatusega jõutigi vastavale kokkuleppele, ja käesolev number ilmubki esimesena ühendatud numbrina. Loodame, et ta suudab enesele võita suure lugijaskonna, ja et temaga liituvad kõik need, kes läinud aastal „Eesti Hõimu“ ühes „Väliseestlasega“ tellisid.

Lõppeks toonitan, et juba nimetatud kokkuleppe järele, millega on nõus ka Fenno-Ugria juhatuse üksikud liikmed, kuigi juhatus terves koosseisus pole seda otsust veel kinnitanud, on nende ridade kirjutajal õigus samas ulatuses „Välis-Eesti Almanakis“ artikleid ja sõnumeid avaldada, nagu see sündis enne „Väliseestlases“. Sellel on see tähtsus, et tulevikus „Välis-Eesti Almanak“ tahab arvesse võtta mitte üksi peamiselt majanduslikke suhteid Välis-Eestiga, vaid võimalikult igakülgseid ka kõikisuguseid teisi kultuursuhteid, nii et „Välis-Eesti Almanak“ oleks tõepoolest üldiseks ja kõiki rahuldavaks Välis-Eesti ajakirjaks.

Villem Ernits.

Väliseestlaste kohus üleilmlise rahvalugemise puhul selle aasta lõpul.

Teatavasti panevad kõik kultuurriigid enese territooriumil toime aegajalt rahvalugemisi, et kindlaks teha rahva arvu omas riigis, selle rahvuslikku koosseisu ja muid asjaolusid. Kuna kõik need küsimused huvitavad mitte ainult üksikut riiki, vaid ka haritud inimesi kogu maailmas, siis on asunud nende rahvusvahelisele kokkukõlastamisele. Sellele vastavalt ongi rahvusvaheline statistika instituut soovitanud rahvalugemisi korraldada iga 10 aasta tagant, ja nimelt igal nulliga lõppeval aastal. Nii oleks siis käesoleval aastal pea terves maailmas oodata rahvalugemisi, kuna vist on vähe riike, kes mõnesugustel põhjustel sellest üldisest soovitusest kõrvale kalduksid. Nii pidi toimetama esialgsete arvamiste järele Eesti, kuid lõppeks on meilgi paremaks peetud rahvalugemist kõige muu maailmaga ühel aastal toimetada.

Üldiselt on kavatsatud rahvalugemine toime panna selle aasta detsembrikuul, ja rahvusvaheliseks rahvalugemise toimepaneku algusmomentiks ongi soovitatud 31. detsembri keskööd kell 12.

Vist ei suuda aga kõik riigid seda toimingut just sel momendil alustada, ja oodata võib siin mõningaid muutusi. Eestis näiteks kavatses rahvalugemist alustada ööl 1-se ja 2-se detsembri vahel. Lätis aga sooritati see toiming juba selle aasta alul, nagu me riigivanema Poola külas käigu kirjelduste puhul lehtedest lugesime. See on aga kindlasti erand, ja üldreeglikuks võib pidada, et kaugelt suurem osa rahvalugemisi peetakse selle aasta detsembrikuul.

Need rahvalugemised on väga tähtsad ka väliseestlaste seisukohalt! See on nimelt kõige parem ja pea ainuke võimalus selgust saada väliseestlaste täpsema arvu üle eri mais, sest igalpool kirjutatakse rahvalugemise puhul üles ka iga kodaniku rahvus. See eeldab aga seda, et väliseestlane end tõesti teadlikult eestlasena registreerib, aga mitte venelasena, sakslasena, inglaseks jne.

Ungarlaste maailmakongressil läinud aastal Budapestis otsustati suurt propagandat alustada kogu maailma ungarlaste keskel, et nad oma rahvuse õieti üles annaks ja seda mitte ei salgaks. Otsustati ühe sõnaga välisungarlaste keskel tugevat propagandat alustada rahvusliku enesetunde tõstmiseks ja selle väljendamise julgustamiseks.

Ka meil oleks hädapärast sedasama tarvis. Meil on kindlasti väliseestlaste seas omajagu neid, kes end rahvusliku ebateadlikkuse või mõnin-

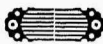
gate muude põhjuste pärast rahvalugemisel kõigeks muuks deklareerivad, kuid mitte eestlaseks. Kahtlemata suudetaks aga siin rahvusliku mõtte propaganda, rahvusliku julgustuse ja teiste väliseestlaste moraalse mõju abil paljusidki omi seniseid seisukohti revideerima sundida ja neile põhjust anda üldisel rahvalugemisel end eestlastena registreerida.

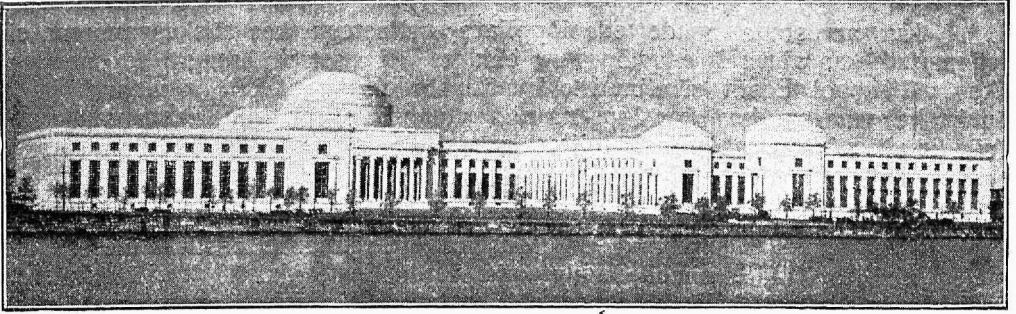
Kes peaksid meil seda propagandat tegema? Kõigepealt muidugi Välis-Eesti Ühing ja Fenno-Ugria kõigi nende käsutada oleva aparaadi, ajakirjade ja muude väljaannete kaudu jne. Teiselt poolt peaks sellest huvitatud olema aga ka meie välisministeerium omade ametliikude esitustega välismail, kellel on ju nii palju kokkupuutumisi väliseestlastega. Edasi peaksid väliseestlased isegi kõige agaramalt sel alal tegutsema, et õhutada rahvalugemisest osavõtmisele ja oma õige rahvuse registreerimisele kõiki neid kaas-väliseestlasi, kellega kusagil kokku puututakse. Lõppeks peaks sellest huvitatud olema kogu meie ühiskond ja selle heaks teostumiseks võimalikult kaasa aitama, eriti aga meie ajakirjandus, kel on omajagu lugemiseid Välis-Eestiski.

Kui kõik võimalikud jõud liikuma panna ja väliseestlaste teadlikuma kihi keskel elevust tekitada, siis kaldub see tahes või tahtmata edasi ka vähemteadlikkude väliseestlasteni ja väliseestlaste arv üksikuis riikides läheneb rahvalugemise puhul tõelikkusele seda rohkem, mida suuremat elevust on suudetud kusagil tekitada, mida rohkem rahvusliku enesetunde tõstmiseks mõjuda.

Aega on vähe, ülesanded on laialised. Sellepärast tuleb kohe tegutsema hakata.

Villem Ernits.

Massachusettsi tehnoloogia instituudi kuuldesaalide peahoone (Näide Am. vanemast akadeemilisest arhitektuurist).

Edasiõppijad eestlased Ameerikas.

Väljavõte dr. P. A. Speegi pikemast samanimelisest uurimisest, mida Eesti Kirjandusseltsi Arhiivist lahkesti kasutada oleme saanud.

Eestlased Ameerikas, nii töolistena töökodades kui õpilastena õppeasutustes on Eesti populaarsusele Ameerikas oma töö hoolsuse ja osavuse ning edasiõppimises avaldatud annete ja visadusega palju kaasa aidanud.

Suures üle ilma tuntud Columbia Ülikoolis New-Yorgis on praegu vist kõige rohkem edasiõppijaid eestlasi Ameerikas, umbes 20 ümber. Sellepärast küsisin Columbia Ülikooli presidendilt järele, et missuguse mulje annete ja edasipüüdmise ja -jõudmise mõttes Eesti üliõpilased avaldavad Columbias endas professorite ja ülikooli juhatuse liikmete peale?

Sain s. a. 15. mail lahke vastuse, et eestlased õppivat rahuloldavalt. Ainult kaks olevat ühel ainsal õppealal äpardunud, kuna aga kõikidel teistel päris väga hea rekord olevat. Üldiselt avaldavat nad head mõju oma annete ja edasipüüdmise ja -jõudmise mõttes. Mitte ainustki kaebtust ehk rahulolematust nende ülespidamise kohta ei olevat ettetulnud ja nad olevat erilisel welcome (tere tulemast) Columbia Ülikoolis.

Samuti on eestlased minu teadmisel ka teistes kõrgemates õppeasutustes oma õpetajate tähelepanu ja lugupidamist võitnud.

Kui palju on edasiõppijaid eestlasi Ameerikas, seda on raske, kui mitte päris võimatu, üles leida. Kes väljaspool Eestit sündinud, ehk kes maadelt väljaspool Eestit siia rännanud, on siin harilikult nendelt maadelt päritolevatenä tuntu. Need aga, kes siin Eesti vanematest sündinud, ehk lapsena vanematega üle tulid, on siin juba ameeriklastena tuntud. Suurt raskust tekitab ka nimede muutmine. Kui Eesti nimi ehk eestlase kas Vene ehk Saksa nimi Ameerikas liig võõrana ja sagedasti isegi antsakana kõlab, siis muudavad juba vanemad oma nime, sagedasti kodaniku paberite saamisel. Sõja ajal ja sõja tagajärjel muutsid paljud eestlased, kellede nimi kas Saksa või saksakõlaline oli, oma nime Ameerika nimeks. Lapsed, s. o. teine põlv, võtavad harilikult Ameerika nime. Legaalset nime muutmist toimetatakse kohtu läbi, kuna ka siin vabadus on nime ilma mingisuguse formaalsuseta muuta. Inimene hakkab lihtsalt ennast teisiti nimetama, mis erilisel hõlpus on ehk korteri vahetamise puhul. Formaalsuseta muudetud nimi on igal pool maksev, ka valitsuse asutustes, väljaarvatud juhused, kus inimene on muutnud oma nime mõne seaduse-vastase teo kordasaatmiseks ehk varjamiseks. Nii-sugusel korral on formaalsuseta nime muutmine karistuse alla käiv.

Kui arvestada nende edasiõppijate eestlastega, kes täiskasvanutena siia rännanud, kas ajutiselt edasiõppima ehk ka siia asuma, samuti ka nendega, kes väljaspool Eestit sündinud ehk väljastpoolt Eestit siia rännanud, ja lõpuks ka nendega, kes kas lapsena siia rännanud, ehk siin Eesti vanematest sündinud, siis tõuseb edasiõppijate arv siin, muidugi ainult umbkaudse arvamise järele, mõne sajani.

Selle uurimismeetodiga, millega käesoleva kirjutuse jaoks materjale hangiti, ei leia siin sündinud ehk lapsena siia rännanud eestlasi üles. Tuleb teist teed tarvitada, nimelt kuulutamist Kodu-Eesti ajalehtedes, üleskutsudes neid kodu-eestlasi, kelle omaksed ehk tuttavad Ameerikas on, viimaste nimesid ja aadresse üles andma ja, teiseks, kuulutamist Ameerikas mitmesugusest rahvusest sisserändajate ajalehtedes, eriliselt aga Soome, Vene ja Saksa lehtedes. Ent see meetod nõuab palju tööd, aega ja kulu, ehk küll ta läbiviimine oleks väärt ja tarvilik. Ma arvan, et Välis-Eesti Ühing Tallinnas, koopereerides Ameerika Eesti Seltside ja Klubilega, peaks niisuguse uurimuse läbi viima. Eestile võiks niiviisi hea arv kadumaläinud poegi ja tütreid tagasi võita. Eesti rahvas kaotab Ameerikas oma poegi ja tütreid amerikaniseerimise läbi palju rohkem kui kuskil teisel maal. Kui kaotus on Venemaal absoluutselt vahest kõige suurem, siis protsentuaalselt arvates on kaotus Ameerikas kõige suurem — umbkaudse arvamise järele mitte vähem kui 75 protsenti, s. o. igast siiarändajast neljast eestlasest läheb jäädavalt kaotsi kolm eestlast. Selle järele võib arvata Välis-Eesti probleemi raskust ja magnituuti. Nippe-näppe teadete trükkimine väliseestlaste elust on ainult kui piisk meres Välis-Eesti probleemist arusaamise, probleemi ettekujutamise ja lahendamise suunas. Selle probleemi lahendamine nõuab kogu rahva pingutust ja koguni põlvede vältusel. Probleemi ideaalseks lahendamise haripunktiks oleks seisukord, kus iga eestlane, rännaku, elagu, õppigu ja töötagu kus iial tahes, Brasiilia tihnikutes ehk Alaska lumehangedes, ehk Siberi taigades, ikka ja alati jääks eestlaseks, oma rahva pere truuks liikmeks, kus kõik ühe eest ja üks kõikide eest väljas on ja et ta Kodu-Eestile ta raskel tunnil saadaval oleks. Probleemi niisuguse lahendamise üheks tähtsaks eeltingimuseks on Kodu-Eesti ülesehitamine, vähemalt selle järjeni, kus enam vaesust ja viletsust ei ole ja kus igal eestlasel vähemalt keskkooli ehk sellele vastav ameti-haridus on, ja kus väline, teiste rahvaste lämmastav mõju sedavõrd vääratud oleks, et Eesti rahva omapärane elu lopsakalt edeneda ja õitsele lüüa saaks.

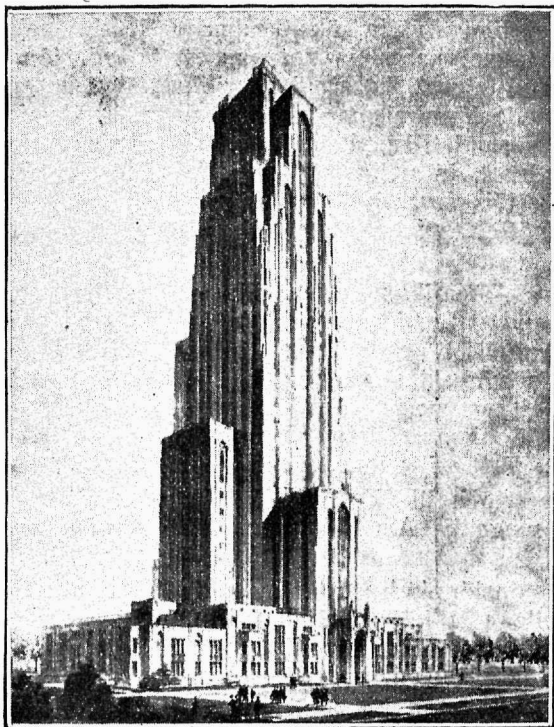
Probleem on määratu. Ja just ta magnituud peaks meid kõiki erutama ta kallale asumiseks.

Mitmed edasiõppijad tegid tähenduse küsimuslehele, et enne Kodu-Eestisse tagasi ei rända, kui seal lahendamad elamise võimalused luuakse. Mõned olid rohkem avameelsed oma erakirjas, seletades, et läheksin küll heameelega Kodu-Eestisse tagasi, aga seal ootab mind teenistuse puudus, vaesus ja viletsus . . .

Esiteks tundub, et kodumaa majanduslist nõrkust nähakse suurendatud kujul ja teiseks tuleb ju küsida, kes on siis kodumaa majanduslise nõrkuse eest vastutajad, kas mitte ka meie väliseestlased ja edasiõppijad? Kelle ülesandeks on siis Kodu-Eesti majanduslise elu paremale järele kohendamine, kui sealt ära tullakse ja sinna enam tagasi ei minda? Just sellepärast, et Kodu-Eesti majandusliselt nõrk, on seal rikkalik ja paljulubav ja -tõotav võimalus töötajal tööd, oma energiat ja osavust ülesehitusele rakendada, sel alal ennast väljendada, ennast näidata.

Ma arvan, et Välis-Eesti Ühing on sellega õigel teel, et ta üheks oma tegevuse programmi peapunktiks on seadnud majandusliste sidemete loomise kodu- ja väliseestlaste vahel. Küllap leidub jälle, kas mõni „Kulturträger“, kes sellepärast Ühingu kui peamiselt majanduslise sideme edendamise ettevõttele kõrgelt ülevalt alla vaatab, ehk ka mõni ideeline maha lamendaja kes Ühingu poole näpuga näitab: näe suurnikke ja tõusikuid!

Pole aga häda ühtegi, tarbeainete ja -asjade produtseerijatel töolistel ja põllumeestel ning ärimeestel, nagu töösturitel ja kaupmeestel, tuleb ka selle eest hoolt kanda, et „Kulturträgeril“ ja maha lamendajal endil leib kõhus ja püksid jalas oleksid...

Pittsburghi ülikooli peahoone — näide Ameerika uuemast pilvelõhkujalikust akadeemilisest arhitektuurist.

Meil, väliseestlastel, on viisiks oma vahel juttu ajades Kodu-Eestit, sealseid olusid ja tegelasi teravalt arvustada. Näiteks olevat valitsus seal bürookraatline ja liig väljavenitatud, nii et palju loovaid käsi on kantseleidesse kogutud kella vahtides astronoomiat õppima... Olevat lohakas, ei vastatavat kirjadele, olevat see ja teine viga, see ja teine puudus...

Kuid kõik need välised arvustajad, nii suuremad ja vähemad, ja kõik arvustused, nii õigustatud ehk tuulele rajatud kui nad ka on, kahvatavad ja muutuvad põialpoisteks ja sääsekurnamiseks selle määratu suure ajaloolise nähtuse kõrval, kui seda Eesti rahva vabaduse ja iseseisvuse võitmine on ja selle Kodu-Eesti kangelase-rahva kõrval, kes, verd ja elu ohverdades, Eestile vabaduse võitis ja Eesti riigi lõi...

Selles teadmises ja valguses palun ma lugejaid käesolevas kirjutuses leiduvat mõnda arvustavat märkust võtta. Neid seletada ja osalt ka vabandada võib sellega, et nad heatahtelised on, ja kui mõnigi arvamine ja arvustus sealsetele oludele ei vasta, siis tuleb seda äraseletada osalt jälle sellega, et meie Kodu-Eestist kaugel ja juba kauemat aega ära oleme ja sellepärast sealseid praegusi olusid täpselt ei tea ega tunne. Siiski ei oleks ka õige meile ära keelata meie arvamiste ja nõu avaldamist Kodu-Eesti ja sealseste olude suhtes. Ükski maa ja rahvas ei ole puudusteta, ei Eesti, ei Ameerika, ega keegi teine maa. Liiategi on Eesti rahvas oma riigi ülesehitamise tööl kibedasti ametis ja vanasõnagi ju ütleb, kus tuld, seal suitsu ja kus valgust, seal varju — nii seal, siin ja igalpool!

Just käesoleva kirjutuse jaoks materjalide kogumise ajal kukkusid 4 edasiõppijat eestlast liinist välja, üks kadus jäljetult, teine palus täidetud küsimuslehte talle tagasi saata ja teatas, et ta edasiõppimise plaani jäädavalt nurka visanud olevat ja ainult harilikult töölisena siin edasielada tahtvat, sest et ta jõud edasiõppimiseks ja samal ajal ülespidamise teenimiseks juba otsas olevat, kolmas saadeti maalt välja edasiõppimiseks tarvilise keele, raha ja eelhariduse puudusel, ja neljas oli enne edasiõppinud ja plaanitses seda jätkata, et aga aeg täis sai, pidi maalt ära sõitma.

Kõike kokkuvõttes, mis eelpool tähendatud, julgen ma järgmist otsust teha:

Edasiõppimine Ameerikas on vajalik ja kasulik nii edasiõppijale enesele, kui ka kogu meie Eesti perele. Kuid siia edasiõppima tulemine peab organiseeritud ja rahaliselt kindlustatud olema. Siinsete edasiõppijate õppealasadid vaadeldes ja võrreldes näeb kohe, et õppealade valikus üldplaan puudub. Näiteks ei tea ma praegu ühtegi eestlast siin põllutööd õppimas, ühtegi shurnalismi õppimas, ühtegi raamatukoguasjandust õppimas — alad, mis Ameerikas ometigi eriliselt edenenud on.

Kas ei oleks võimalik Eesti Ülikoolil nõuandmist õppealade valimises väljamaale ja seega ka Ameerikasse sõitjatele edasiõppijatele oma peale võtta?

Mis puutub edasiõppimise rahalisse kindlustusse väljamail, ka Ameerikas, siis tuleks selle eest küll hoolt kanda Eesti Vabariigi Valitsusel ja ka meie Välis-Eestlaste organisatsioonidel, vähemalt osaltki.

Ameerika Valitsus laseb edasiõppijaid sissetulla välispoolt kvoota arvu. Esiotsa ei pannud siin Valitsus selle peale suuremat rõhku, kas edasiõppija keelt teab ehk ei ja kas tal edasiõppimiseks raha on ehk ei. Pea aga leiti üles, et see on päris ebanormaalne: lasta edasiõppija siia tulla ilma keeleta ja rahata ning nõuda, et ta edasiõpiks ja selle asemel mitte midagi muud ei teeks. Selle tagajärjel on nüüd Ameerika konsulitele välismaal instruktsioon saadetud, et mitte ühelegi edasiõppijale muidu viisat anda, kui konsulil teada on, et aplikant keelt oskab ja ta edasiõppimine siin rahaliselt kindlustatud on.

Mina arvan, et ka Eesti Vabariigi Valitsus ei peaks passe andma, ilma kui Valitsusel teada on, et aplikant selle maa keelt teab, kuhu ta edasiõppima soovib minna, ja et ta edasiõppimine rahaliselt kindlustatud on. Nii peaks asja ajama mitte ükski Eesti riiklikkude ja rahvuslikkude huvide seisukohalt, vaid ka lihtsalt inimsuse ja ka aplikandi enese isiklikkude huvide ja julgeoleku seisukohalt.

Et lugejad ilma keeleta ja ilma rahata edasiõppija seisukorrast Ameerikas elava pildi saaksid, siis kujutagu nad ette kas mõnda venelast,

sakslast, ameeriklast, mehhiklast, või ka patagoonlast, kes ühel ilusal päeval Eestis maandub, ilma eestikeele teadmata ja ilma rahata, et Tartu Ülikoolis edasiõppida ja kus tal edasiõppimise asemel muud teha ei lubata. Kujutage veel, et ühe asemel niisuguseid väljamaalasi iga ilmakaare poolt palju ilmub, kes edasiõppimiseks teenistuse leidmises ja pidamises mitte üksi Eesti, s. o. maa päriselanikkudest töölistega, vaid ka oma vahel võistlevad...

Ja, Eesti on väike — argumenteerib ehk lugeja. Hea küll, kujutage ette sellest edasiõppijate arvust, kes Ameerikasse tulevad, umbes üks sajandik, ka nii arvestades saaks Eesti hea arvu hariduse, leiva ja keele nõudjaid väljamaalasi oma pinnale.

Ja, Eestis on teenistuse olud kitsamad kui Ameerikas, ka protsentuaalselt arvates — argumenteerib vaidleja lugeja ehk edasi. Vastus: aga selle eest on Eestis ka elamine umbes 3—4 korda odavam kui Ameerikas, samuti on ka õppemaks ülikoolis odavam.

Oletame aga siiski asja seletuseks, et teenistuse olud on Ameerikas lahedamad kui Eestis, kusjuures tööpuuduse mõlemates maades võrdlemata ja arvestamata jätame. Selkorral väärab teenistuse olude laheduse Ameerikas üks teine raskus, nimelt maa päris- või põliste-elanikkude poolvaenulik, vähemalt ükskõikne vaade sisserändajate kui sissetunginud kutsumata võistlejate peale, kuna Eestis niisugune vaade kui mitte sootu ei puudu, siis vähemalt nii terav ei ole kui siin. Sellepärast leiab ehk väljamaalane Eestis seltskonna poolt rohkem tähelepanemist, nõu ja abi, kui siin, kus sisserändajal, eriliselt rohelisel, tuleb põhimõtte järele talitada: iga mees enese eest, kurat võtku viimane. Muidugi ei taha ma sellega varju Ameerika peale heita, iga teine maa ja rahvas tema asemel oleks ja teeks samuti, sest sisetükkimine ja isegi seadusevastane sisetükkimine on äärmiselt suur.

Inimese Ameerikasse edasiõppima laskmine või saatmine, ilma keeleta ja rahata, on just kui ta elu ja saatuse õnnerattale viskamine, kus hulga numbrite hulgast ainult üks võidab. Niisugune õnnemäng oma kodanikkude saatuse ja eluga ei ole aga kuidagi sünnis ja õige riiklik asjatalitus.

Muidugi, eelpool soovitatud ettevaatus hoiab nii mõnegi edasiõppimise-himulise Ameerikast ära. See kaotus aga ei ole siiski nii halb kui inimese saatusega mängimine.

Niisugust kaotust saaks aga osaltki heaks teha sellega, kui Ameerikas edasi õppida tahtjad Eestis võtaksid kirjavahetuse teel Ameerika suurimailt ülikoolilt kursusi, kas üksikult ehk rühmana. Mitmed suuremad Ameerika ülikoolid, nagu Columbia, Chicago, Wisconsin j. t. on oma kodus õpetamist laiendamas üle ilma. Palusin nimetatud ülikooli oma õpetuse laienduse töökavad ja tingimused Eesti Kirjanduse Seltsi Teadusliku Sekretäri Mag. D. Palgi kätte saata. Asjast huvitatud võivad neid kavasid ja tingimusi viimaselt järele kuulata.

Isegi sellega võib toime saada, et kui näiteks Tallinnas ehk Tartus leidub neid rohkem, kes Ameerikas edasiõppida tahavad, et siis mõni suurem Ameerika ülikool seal oma laienduse töö klassid või kursused avab, muidugi Eesti Valitsuse heaksarvamisel ja toetusel ning samuti ka Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikumiga kollaboreerides.

Õppejõudusid niisuguse klassi või kursuse jaoks ju ehk leiduks. Isegi siin edasiõppijatest lähevad nii mitmedki kas juba käesoleval ehk tuleval aastal tagasi, kuna ka Eesti kõrgematelt õppeasutustelt võiks neid õppejõudusid laenata, kes ingliskeelt oskavad. Loengud ja samuti ka prakti-

kaline töö laboratooriumis on niisugusel kursusel või klassil õhtuti ehk ka päeviti mõnes vabrikus, kus õpetatud insener leidub, kes õppijate praktiseerimist teaduslikult juhatada võib.

Niisugused siit juhitud ülikooli laienduse kursused või klassid on juba opereerimas mõnes Lõuna-Ameerika riigis, kuna Ameerika ülikoolide korrespondendi kursusi võetakse juba üsna paljudes välismaades.

Agaga ma arvan, et kõige õigem ja asjakohasem oleks, kui Eesti ülikool ise oma laienduse õpetuse käima paneks. Kui selleks õppejõudude puudus peaks olema, siis võiks ju Ameerika ja samuti ka teiste väljamaade suuremate ülikoolide ja nendes tähtsamate professorite ja instrktorite loenguid tellida ja kasutada.

Nii kui mina asjast aru saan, on Euroopa mail ja nende hulgas ka Eestis ülikoolil, õpetuse laiendamine möödapääsemata. Ja kui see nii on, siis muidugi mida varem, seda parem . . .

Mis aga sellesse puutub, et keegi sõidab siia asuma edasiõppimise ettekäände all ehk siin edasiõppija pärast õppimise lõpetamist siia asuma jääda tahab ja sellepärast siin redusse läheb, siis on see niisugune asi, mida mitte oma vaenlaselegi soovitada ei võiks. Kujutage ette inimese hingelist seisukorda siin redus: nimi muudetud, sugulastest ja omastest lahutatud, sest hädaohtlik on ju nendega kirjugi vahetada, hommikust õhtuni ja isegi öösiti alati hirmus olles, et iga tund võivad imigratsiooni detektiivid ilmuda, sind arreteerida, Ellis Island'ile vanglasse viia, et sealt esimese laevaga kui seadusemurdjat kurjategijat Eestisse, kust tulnud, tagasi aurutada! See redus elutsemine ei olegi enam inimese, vaid metslooma elu, kes alati, ööl ja päeval, varitseva vaenlase vastu valvel ja hirmul peab olema . . .

Mina arvan, et väljarändamine oma sünni- ja kodumaalt, kus inimene üleskasvanud ja kujunenud, võõrsile jäädavalt asuma, on pooleniste ikkagi enesetapmine, vähemalt vaimliselt. Ega siis muidu oma maalt sunniteel väljasaatmist (exile) peeta suureks karistuseks. Ja see on karistus, väga suur karistus! Agaga ajutiselt väljasõita, ilma elu tundma õppida, et siis edukamalt pärast kodumaal töötada, see on hoopis teine asi — kasulik ja soovitav.

Kaunis suur osa siin esituist edasiõppijatest eestlastest läheb Kodu-Eestisse tagasi, kuna enamasti kõigil, peale väheste erandite, soov on kord tagasi rännata. Need vähesedki erandid, kes esimesel hoobil teatasid, et nad (seal mõne läbielanud meelemõruduse tagajärjel) sinna enam iialgi tagasi ei lähe, pehmendasid kohe järgnevas kirjas oma karedat otsust, et kes teab, teatavatel tingimistel läheksin ikka tagasi küll. Nii et õieti kõik on valmis tagasi minema. Kui aga siiski tagasi ei minda, siis on selleks väga mitmesugused põhjused, kuigi samal hingelisel tagaseinal, olemas. Nende hulgast võiks vahest seda nimetada, et sisserändajal on oma individuaalne programm tekkinud, olgu see siis hariduse saamise mõttes, teatava summa raha teenimise ja kogumise mõttes, mõne erilise töö läbiviimises jne., mida ta enne tagasisõitu läbiviia plaanitseb. Et see aga aega võtab ja programm ajajooksul muutub ja isegi suuremaks paisuda võib, siis viib programmi läbiviimine, aasta jookseb aasta järele. Vahepeal on ta võõrsil kodunema hakanud, kuna Kodu-Eesti temast kaugemale on nihkunud. Tuleb aeg, kus ta mõtlema hakkab, et ta Kodu-Eestist ju nii kaua ära olnud ja olud seal muutunud on, isegi teine põlv on seal tulnud. Kui nüüd ta tagasi läheks, siis oleks ta vististi seal võõras ja üksik, mille tagajärjel tuleks ehk samad raskused läbielada, nagu alguses siin võõrsil. See mõte

paneb teda kokkuma, sest ta teab ja mäletab, mis ta alguses siin läbi elas... Kuid sellegi pärast ei jäta, või õigem ta ei saagi hingeliselt jätta mõtet tagasi rännata. Ta kirjutab sinna mõnele sugulasele ehk tuttavale, sealseid olusid järele pärides, erilisel just tema tagasirändamise suhtes. Vastust kas ei tule, ehk kui viimaks tuleb, siis vahest: ja, tulge, meil siin ruumi, õhku ja päikesepaistet küll ja küll, olete tere tulemast! Ta vahest naeratab vastuse naiivsuseni ulatava liig-üldsuse üle, sest temale on vaja üksikasjalisi ja täpseid teadmisi selle kohta, kuidas ta seal uuesti asuma saaks. Vahest kuulab ta asjalugu järele ka nendelt, kes kord Kodu-Eestisse tagasi rännanud ja sealt jälle äratulnud on. Muidugi oma Kodu-Eestisse tagasirändamise äpardust keegi ju naljalt oma enese eksituste ja puudustega äraseletada ei tihka, hõlpsam on ju sealseid olusid süüdistada. Sellest kõigest hoolimata ei lahku ta tagasirändamise mõttest, sest talle on seda unistust hingeliselt vaja. Ta rändab tagasi ja rändab, aga sinna enam kunagi ei saa... See aga näitab, kui vajalik on Kodu-Eestil tagasirändamist organiseerida — üksikasjalisi ja täpseid teateid soovijatele murteseda ja ka sinnaasumist ennast individuaalselt organiseerida. Harilikult ei vaja tagasirändaja rahalist abi, küll aga usaldusväärilist ja asjatundlikku nõu ja kaitset. Tal on harilikult mõnituhat dollarit oma tööpalgast hoitud. Seda tahab ta Kodu-Eestis nii investeerida, et tal töö võimalus saabuks omale seal ülespidamist teenida. Äpardub aga ta investeerimine, mis tundmata oludes väga võimalik, siis tuleb ta sealt tagasi, nii et seega kõik, Kodu-Eesti, tagasirändaja ise ja ka ta informeerija ja nõuandja „musta-silma“ saavad...

Siis veel, ei tarvitse inimese sõnalist otsust, et ta aasta või paari pärast tagasi rändab, samuti ka otsust, et ta sinna kunagi enam tagasi ei rända, just apteegi kaalule panna. Võimalik, et see, kes lubab, kunagi ei rända tagasi, kuna jälle see, kes kinnitab, et mitte iialgi, juba aasta või paari pärast Kodu-Eestis tagasi on. Sest võõrsil elava inimese hingeelu on ebanormaalne (muidugi ei tule selle all mõelda hullumeelsust või vaimuhai-gust); ta elutingimused muutuvad harilikult kiires tempos ja nendega ühes mitte harva ka ta otsused oma saatuse juhtimises.

* * *

Edasiõppijate eestlaste nimed Ameerikas Dr. Speeki uurimusest „Edasiõppijad eestlased Ameerikas“.

Curt Freiberg, sünd. Harjumaal, õpib Columbia ülikoolis.

Aleksander Grünberg, sündinud Tallinnas, õpib Springfieldis kehakasvatust (praegu juba ülikooli lõpetanud ja asub Tallinnas. Toim.).

Pr. Leonora Grünberg, sünd. Võõpsus, praegu üliõpilane Springfieldis American International College'is.

Mary Jackson, sünd. Tartus, õpib Columbia ülikoolis.

Leo Jürgenson, sünd. Tartumaal, insener, õpib Cambridgeis tehnoloogia instituudis.

Felix Kallis, sünd. Tallinnas, õpib Colorado ülikoolis.

Olly Kukepuu, sünd. Järvamaal, õpib New-Yorgi konservatooriumis laulu.

Charles Kusik, sünd. Tallinnas, lõpetanud New-Yorgi ülikooli magistri kraadiga, täiendab end praegu Columbia ülikoolis.

Teophil Laanes, sünd. Tartus, õpib Washingtoni Carnegie instituudi geneetika osakonnas.

Linda Villmann-Lack, sünd. Hiiumaal, õpib praegu New-Yorgi osariigis Elmira College'is.

Helmy Alice Lasman, aastase lapsena ühes vanematega Eestist Ameerikasse rännanud, õpib kaubanduse koolis.

Jaan Lemberg, sünd. Lihulas, õpib Columbia ülikoolis.

Dr. Christian Lind, sünd. Tartumaal, õppinud New-Yorgi arstiteaduse college'is.

Alfons Siegfried Lusenber, sünd. Port-Kundas, õpib New-Yorgi ülikoolis sotsioloogiat.

Eduard Matsen, sünd. Võrumaal, õpib Colorado mäeasianduse ülikoolis.

Aksel Eduard Nippak, sünd. Peterburis, õpib Columbia ülikoolis.

Hilda Nurk, sünd. Moskvas, õpib New-Yorgis Columbia ülikoolis.

Leonhard Nurk, sünd. Moskvas, lõpetanud Columbia ülikooli.

John Ostrat, sünd. Tallinnas, õpib Healis elektriinseneride koolis.

Charles Pallas, sünd. Läänemaal, õpib arhitektuuri.

Dr. Valentin Pikner, sünd. Tallinnas, lõpetanud Frankfurdi ülikooli, täiendab end praegu Columbia ülikoolis.

Õilme Leida Ploompuu, sünd. Tallinnas, õpib Columbia ülikoolis.

Helene Emilie Pöld, õpib New-Yorgi N. N. K. Ü. professionaalkoolis ja Columbia ülikoolis.

Reverend Oskar Pöld, sünd. Riias, metodistliku kiriku pastor, õpib Bostoni teoloogia ülikoolis filosoofiat.

Charlotte Thomsina Sepp, sünd. Bostonis, õpib maalikunsti.

Reverend Martin Schmidt, sünd. Pärnumaal, baptistide õpetaja, õpib Chicago ülikoolis.

Hilda Taba, lõpetanud Tartu ülikooli, õpib stipendiaadina Columbia ülikoolis.

Henry Tark, sünd. Saaremaal, õpib International Correspondence Cchoolis ehitusteadust.

Ksenia Tomm, sünd. Tartus, õpib Columbia ülikoolis.

Beatrice Tobias, kadunud komponisti Rud. Tobiase tütar, õpib kunstikoolis.

Reverend Osvald Tõrk, sünd. Hiiumaal, praegu New-Yorgi esimese Eesti baptisti koguduse abiõpetaja, õpib edasi Union Theological seminaris.

Hetty Virgo, sünd. Narvas, õpib Columbia ülikoolis.

Eesti kaupade väljaveost Ühisriikidesse.

Mag. C. Kuusik.

New-Yorgi Eesti konsulaadi sekretär.*)

Vaatamata Ühisriikide õige väikese osatähtsuse peale Eesti kaupade väljaveos, näitavad andmed meie väliskaubanduse kohta siiski siinse turu püsivat laienemist meie kaubale. Alates 1922. aastast on Eesti väljavedu Ühisriikidesse kord-korralt kasvanud ja ulatas 1928. a. Kr. 2.994.000 peale, mis moodustas 2,4% kogu Eesti väljaveost tähendatud aastal.

Üldpildi väljaveo arenemisest annab järgnev tabel, mis Riigi Statistika Keskbüroo andmetel kokkuseatud:

Aasta.	Kroonid.	% kogu väljaveost.
1922.	333.747	0,7
1923.	731.521	1,3
1924.	293.777	0,4
1925.	1.000.724	1,0
1926.	1.257.430	1,3
1927.	1.259.000	1,2
1928.	2.994.000	2,4

Üksikute eranditega kandis Eesti väljavedu Ühisriikidesse peaaegu kuni viimase ajani puht juhuslikku iseloomu. Müüdi juhuslikkudele ostjatele üksikud saadetised meie väljaveo kaupadest, mille järele, ühel ehk teisel põhjusel, katkes side ostja ja müüja vahel. Tegelikult see on olnud katsetamise ajajärk, mil peaaegu igast meie väljaveo kaubast vähemalt mõni üksik saadeti Ühisriikidesse on tulnud. Esimestena püüdsid siin turgu leida meie suur-tööstuse saadused: tekstiilkaubad, puutööstuse saadused (vineer), paber, tselluloos, tsement ja tikud ning mitmesugused tooresnahad, milledele järgnesid kalakonservid, shokolaad-kompvekid, kodukäsitöö ja viimati kartul.

Pikemaajalised katsetamised tegid kindlaks, et Eesti tekstiilkaubad siinse kõrge tollimäära, kohalise tööstuse kroonilise üleproduktiooni ja mõningate teiste asjaolude tõttu siia turule ei pääse.

Samale otsusele tulnud ka vineeri suhtes kõrgete tollide tõttu, ehk küll sellele kaubale siin muidu õige hea turg olemas. On võimalik, et tehtud otsus ehk lõpulik ei ole ja väljavedu soodsate sidemete puudusel ei arenenud.

Paberi alal on kuuldavasti lõpulikult selgunud, et tugeva võistluse ja kõrgete tollimäärade tõttu võiks Eestis valmistatavatest paberi liikidest ainult rotatsiooni paber siin turgu leida, mis siin tollivaba, kuid et sellele paberi liigile Eestile lähemal soodsam turg olemas, siis langeb ka see ära.

Väljaveatud tselluloosi väljaveoks Ühisriikidesse on head ja selle väljavedu näitabki kiiret tõusu, alates 1928. a. — Kr. 1.645.773 peale, mis moodustab rohkem kui ühe kolmandiku kogu tselluloosi väljaveost sel aastal.

*) Hra Kuusik on avaldanud lahkesti nõusolekut alati vastata järelepärimistele majanduslikku ala puutuvates küsimustes ja uurida Ühendriikide turgusid Eesti kaubanduse huvides. Tema aadress: Consulate General of Estonia, 1860 Broadway, New-York City.

Toim.

Teatavasti on Kaanada suurem tselluloosi valmistaja, kes siinset turgu mõjub, kuid ka mitmed Euroopa riigid, nende hulgas ka Soome, on oma kaubale siin püsiva turu leidnud, nõnda et ka meie vabrikutel siinse turu võitmise juures raskusi ei peaks olema, seda enam, et vaatamata suureneva produktiooni peale, tselluloosi hinnad viimastel aastatel õige kindlad on püsinud.

Meie tsemendile osutus siinne turg algul vastuvõetavaks ja ka kaup, mis tollivaba, tunnistati kõigiti heaks, kuid meile õnnetuseks langesid tsemendi hinnad alates 1926. a. niivõrd madalale tasapinnale, et Eesti vabrikud kuuldavasti sellega üldse produtseerida ei saavat, mille järele ka tsemendi väljavedu siia täielikult seisma jäi.

Kohaline tikuturg, mis Rootsi trustist tugevasti mõjutatud, on nähtavasti avatud ka meie kaubale, kusjuures väljaveos siia kestvat tõusu märgata võib (1926. a. — Kr. 461.000; 1927. a. — Kr. 579.000; 1928. a. — Kr. 595.200).

Eesti suurtööstuse saadustest on sellega siis Ühisriikides enam-vähem kindlat turgu leidnud tselluloos ja tikud, kuna teistel eelpoolnimetatud suurtööstuse aladel, peale vineeri, väljavaated siinse turu võitmiseks praeguse konjunktuuri juures soodsad ei ole.

Loomasaadustest leiavad siin õige head turgu mitmesugused loomanahad ja vähemal määral ka karusnahad, millede väljavedu Eestist Ühisriikidesse on tõusnud järgmiselt: 1926. a. — Kr. 210.962, 1927. a. — Kr. 441.000 ja 1928. a. — Kr. 697.340. Esimesel kohal olid siin 1928. a. väljaveos vasikanahad kuivalt ja märjalt soolatud, milledele järgnesid hobusenahad märjalt soolatud ja karusnahkadest jänesenahad. Igasugused loomanahad, kas toorel, kuivatatud või soolatud kujul ja ümbertöötamata karusnahad peale üksikute erandite on sisseveo tollist vabad. Tegelikult kõik äritegemine sel alal toimitakse juudi rahvusest ärimeeste poolt, kellede peakeskkoht Balti riikides on Riias.

Eesti karjasaadustest on tehtud siia ainult üksikud proovisaadetised võid Taani firmade kaudu. Lähemate ja soodsamate turgude tõttu ei ole meie või-eksportöörid siinse turu vastu suurt huvi tunnud. Nagu igal teisel alal, tuleb ka siin püsivate sidemete loomiseks regulaarselt teatud hulk kaupa turule saata, kuna juhuslikele saadetistele on turu leidmine raskendatud. Käesoleval ajal maksev tollimäär on või pealt 8 centi nael.

Põllusaadustest tuntakse siin huvi meie lina vastu, kuid suuremate lina-eksportööride puudumise tõttu Eestis, ja Belgia ning Inglise ärimeeste sidemete tõttu kohapeal ei ole siinsetel ärimeestel õnnestunud otse sidemeid luua. Statistilised andmed näitavad õige vähesel määral Eesti lina ja takkude väljavedu Ühisriikidesse (1928. a. lina Kr. 50; takud Kr. 14.072), kuid nagu siin kuulda, tuuakse Eesti lina siia õige suurel hulgal eelpooltähendatud maade kaudu. Tollimäärad lina ja takkude pealt on järgmised: kammitud lina — 2 centi nael, kammimata lina — 1 cent nael ja takud — $\frac{3}{4}$ centi naela pealt.

Kartulid. Enam huvi pakub põllusaadus, mida meil harilikult küluses ja mille järele Eesti isegi siin osalt tuntud. Nimelt kartul.

Kartulite sissevedu Ühisriikidesse on võimaldud ainult Ühisriikide Põllutöö departemangu poolt väljaantavate lubade järele. Sarnaseid lubasid on võimalik saada ainult nende kartulite sisseveoks, mis on pärit riikidest ehk maakohadest, kus ei ole pikemat aega ettetulnud teatavaid külgehakkavaid kartuli haigusi (vähk), missugune asjaolu tuleb Ühisriikide Põllutöö departemangule enne kindlaks teha. Esimesi samme loa saamiseks Eesti kartulite sisseveoks astuti siinse Eesti esituse poolt juba 1923. a., kuid nõusolekut lubade väljaandmiseks õnnestus saada alles 1929. a. augustikuul,

s. o. peale kuueaastast kirjavahetust ja küsimuse selgitamist, kas Eesti kartul tõesti kardetud haigustest täitsa vaba on.

Kartuli sisseveo loa, mis sisaldab kartuli eksportööri nime ja aadressi, riigi ja maakoha, kus kartulid kasvanud, lähte- ja sihtsadamade nime ja importööri nime ja aadressi, hangib kartuli importöör siin ja seda võib kasutada mitmekordsete saadetiste jaoks teatava aja jooksul. Kõik load antakse välja kindla kvantumi järele, ning nende tähtaeg lõpeb järgmisel 30-mal juunil, peale nende maksmahakkamist.

Siin juures on tarvis tähelepanna, et väljaantud luba ei õigusta kartuli sissetoomist, kui need järelvaatusel leitakse sisaldama haigeid kartuleid. Sarnaseid järelvaatusi toimitakse kõikide kartulisaadetiste juures ja õige põhjalikult. Viimastest 1000 kotist Eesti kartulisaadetisest avati järelvaatuseks 350 kotti ja tehti isegi koti põhjast kogutud mullale analüüsi, kuid kardetud haiguse idusid siiski ei leitud, mis lubab oletada, et Eesti kartulid neist haigustest tõesti täitsa vabad on.

Juhusel, kui mõni saadeti haigeks tunnustatakse, võib oodata kõikide väljaantud lubade tühistamist selle riigi või maakoha kartulite peale ning uute lubade väljaandmise sulgemist määramata aja peale.

Euroopa riikidest on käesoleval ajal Eesti ainuke riik, kust kartulite sissevedu Ühisriikidesse on lubatud. Ameerika riikidest on lubasid võimalik saada Kuuba ja Kaanada kartuli sisseveoks.

Välimuse poolest ei lähe Eesti kartul palju lahku siinsetest. Koor on ehk vähe tumedam kui siinsetel ja läbisegi ehk suuruse poolest väiksemad. Kohalik turg ega pooldab suuremaid kartuleid, soovitatavalt mitte alla 5 sentimeetri läbimõõduga, väliselt puhtaid ja võimalikult vähe mehaaniliste vigastustega. Hinna juures, mis siinsed importöörid Eesti kartuli eest maksavad (\$ 18.— — \$ 22.— tonn, Tallinnas), usun, et neil on ka õigus nõuda hästi ja põhjalikult sorteeritud kartuleid, ilma milleta siinsele turule mingit lootust panna ei saa. Kuna hea-kvaliteedilisel kartulil siin õige hea ja tegelikult piirita turg olemas.

Esimene saadeti, mis ühe kohalise eestlase poolt mõni nädal enne jõulupühi importeeriti, läks suuremalt osalt siinsete eestlaste kätte, kes Eesti kartulite päralejõudmisest kuulda said. Kuni viimase ajani on Eesti kartul siinses Eesti seltskonnas kõneaineks olnud ja üldine otsus on, et kodumaa kartulid on palju tahedamad ja sellega paremad kui siinsed, ühesõnaga „sootu teine asi“. See on kartuli sisu kohta, kuid väliselt olid selle saadetise kartulid õige halvad. Liiaaks väikeste (alla 1½ tolli), vigastatute ja kuivade mädade kartulite protsent oli õige suur, ehk küll kartulid kandsid kontrollmärke „Quality extra“, sellega siis kõrgema järgu eksport-kaup. Toodud teated kartulite seisukorra kohta ei ole saadud mitte ainult importöörilt, vaid ka paljudelt tarvitajatelt. Importöörilt saadud teate järele tulnud teatavalt suurem osa kotte ümbervalida, kusjuures 200 kotist jäänud üle 20 tarvitamiseks kõlbmatuid kartuleid.

Ühisriikides on maksev sisseveotoll kartulite pealt, mille määr on 50 senti (187 Eesti senti) 100 inglise naela pealt.

Kartuli hinnad Ühisriikides on käesoleval talvel võrreldes kõrged, mis tingitud siinsest halvast saagist möödunud sügisel. Suurmüügi hind kõigub käesoleval ajal \$ 2.50 — \$ 3.50 — 100 inglise naela pealt, olenedes kartuli headusest ja päritolust. Esimesed saadetised Eesti kartulitest realiseeriti siin madalama hinna eest, kuna need ei vastanud täiel määral siinse turu nõuetele, kuid hilisemate saadetiste juures olla seisukord tunduvalt paranenud.

Vaadeldes ametlikke arvusid kartuli suurmüügi hindade liikumise kohta viimase kümne aasta jooksul New-Yorgi turul, selgub, et siinsed hinnad on õige kõikumad. Kuid keskmiselt on hinnad püsinud küllalt kõrgel tasapinnal, et võimaldada meie kartuli sissevedu siia praeguste Eesti hindade alusel, nõnda et väljavaated tulevikku meie kartuli järjekindlaks väljaveoks Ühisriikidesse on võrreldes head, kui Eesti eksportöörid siinse turu nõuetega tõsiselt arvestaks ja ühtlasi püüaks hindade suhtes kauba ostjatele võimalikult kaugele vastu tulla.

Kartulitärklis. Eesti kaupadest, mis Ühisriikides võiks turgu leida, kuid mida siia veel toodud ei ole, võiks nimetada kartulitärklis (kõrgem sort — söögiks). Eestis peaks olema õige soodne pind selle tööstuse arenemiseks ja ka mitmed vabrikud olemas, kes vähesel määral tärklis Eestile lähematesse maadesse ekspordeerivad. Siin on kartulitärklise jaoks õige laialdane ja püsiv turg olemas, mis peaaugult Euroopast sisseveetud kaubaga rahuldatakse, mille pealt on 1¾ c. sisseveotolli naela pealt. Kaugelt suurem osa nõudmisest rahuldatakse aga maisitärklisega, mida siin valmistatakse, mis aga teatava kõrvalmaitse tõttu rohkem nõudlikumaid ei rahulda.

Mõni aeg tagasi tegi üks kohalistest asjast huvitatud firmadest järelepärimise Eesti tärklise hindade üle, millest aga selgus, et meie hinnad on umbes * 10.— tonni pealt kallimad kui Hollandi vabrikute omad samakvaliteedilise kauba eest. Sarnast suurt hinnavahet Eesti ja Hollandi vabrikute vahel, kus isegi mitmed tööstuse kulud, nagu kartuli hind ja palgad, isegi kallimad on kui Eestis, on raske kuidagi põhjendada.

Kartulitärklise väljavedu oleks meile eriti tähtis selletõttu, et see aitaks ümbertöötatud kujul turgu leida meie ühele tähtsamale põllusaadusele, millele algkujul võrreldes raske püsivat turgu soetada.

Kodukäsitöö. Mõne aastase katsetamise järele on selgunud, et mitmete meie kodukäsitöö saadustele on oma originaalsuse tõttu Ühisriikides õige soodne turg olemas. Peamiselt käib see koetud villaste kinnaste, labade, mütside, barettide ja sallide, s. o. spordi tarbeasjade kohta, missuguseid viimastel aastatel juba õige tunduval hulgal siia turule saadetakse. Teisest küljest on ka selgunud, et Eesti tikandus ja väljaõmblused linasel riidel siin turgu ei leia, sest et siin käsitööd mitte küllaldaselt ei hinnata ja masina töö, mis vähikule isegi sama heana paistab, mitu korda odavam on. Ka on sarnane kaup kaitstud õige kõrge tollimääraga (60—90% väärtusest).

Väljavaated turu laienemise peale talispordi riiete alal on õige head, kui uute ärisidemete loomiseks teid leitakse. Arvestades tarvitajate ringkonnaga, on sarnast kaupa võimalik siin turule mahutada ainult soliidsete kaupluste läbi, kusjuures meie väikese produktsiooni tagajärjel ei ole võimalik sellele kaubale laialdast turgu luua, mille tõttu siinsed firmad on õigustatud nende mõiste järele õige väikese läbimüügi juures vähemalt 100% teenima. Ka sarnase suure vaheltkasu protsendi juures ei saa suur-firma seisukohast sarnase kauba müüki, mille aastane läbikäik piirdub mõnetuhande dollariga, kuidagi tulutoovaks pidada selle peale vaatamata, kui suur on kasu protsent. Pealegi tarvitab sarnane uus kaup reklaami ja kallist väljapaneku kohta äriakendel ja vitriinidel. Et mitmed suur-firmad on meie kaubast siiski huvitatud, on tingitud ostjaskonnale midagi uut, omapärast pakkuda, mida teistest kohalistest kauplustest ei saa, mis omast kohast kauplusele tugevaks reklaamiks on. Selletõttu on seletatav ka kaupluste nõudmine, kes sarnast meie kaupa müüvad, et nemad oleks ainukeseks kaupluseks terves linnas, keda sarnase kaubaga varustatakse, vastasel korral loo-

buksid nemad kauba käsitlemisest. Sellest tuleb järeldada, et meie käsitöösaadustele, mis siin leiavad turgu peamiselt ainult jõukamate kihtide hulgas, tuleb turu laiendamise vajaduse korral leida uusi esitusi põhjapoolsetes linnades ja talispordi keskkohtades, kus seda kaupa veel müügil ei ole, piirdudes ühe soliidse firmaga linna peale. Praeguse ni on müügi organisatsioon arendamisel sel alal seda rada käidud, kuid on ka selgunud, et turu edukamaks võitmiseks osutub vajaliseks aktiivse ainuesitaja leidmine ja nimetamine Ühisriikidesse.

Sisseveotoll koetud villaste kanderiiete pealt, mille alla käivad kõik eelpool nimetatud asjad, on 50% deklareeritud väärtuse pealt pluss 45 senti naela pealt.

Shokolaad, kompvekid. Shokolaadi ja kompvekkide väljavedu Eestist Ühisriikidesse, ehk küll alles arenemise algastmel (1928. aastal — Kr. 12.165), näitab viimastel aastatel kiiret tõusu, ning mitmed tundemärgid lubavad loota veelgi kiiremini kasvavat väljavedu sel alal. Arvesse võttes, et siinsed kompvekitöösturid on kaitstud 40% tolliga igasuguste kompveki liikide pealt, väljaarvatud puht shokolaadi kaup (ilma täiteta) mis allub 17½% tollile, suudavad Euroopa vabrikud siia turule saata ainult kaupa, mis siinsega ei võistle. Siia alla kuuluvad peaaesjalikult shokolaadist uudisajad (jõulu-, lihavõtte asjad jne.) ja igasugused paberisse mähitud kompvekid, milliseid siin üldse ei valmistata. Õige hästi on kohalisel turul läbilõõnud Heller'i (Viin, Austria) karamellid ja Rademaker'i (Holland) hopjes, mis ka ameeriklaste hulgas tarvitajaid on leidnud, kuna teised Euroopast importeeritavad kompvekid, sellega ka Eesti omad, eurooplaste hulgas turgu leiavad, kelle maitsele need lähemal. Peale eelpooltähendatud vabrikute leidub siinsel turul veel shokolaadi ja kompvekke Saksa, Prantsuse, Shveitsi, Nõukogude Vene ja Läti vabrikutest. Eriti viimase kahe aasta jooksul on õige suurel hulgal siinsel turul märgata Nõukogude Vene ja Läti vabrikute karamelle paberites, peaaesjalikult marja ja puuvilja täiteainetega. Üks suurem Riia vabrik olla möödunud jõulu-eelsel sesoonil ainult „vähja kaelu“, mis siin õige hästi turgu leiavad, üle 100.000 naela siin turule mahutanud, nõnda et ka meie vabrikutel peaks siin õige soodne turg lahti olema.

Siinse turu erinõudmine kauba kohta on, et need ei tohi sisaldada kunstlikke maitseaineid, millede tarvitamine toiduainetes siin maksvate seadustega keelatud on ning igal välisel karbil ja paberil, millesse kompvekke mähitud, peab leiduma märkus, kus riigis kaup on valmistatud.

Kalakonservid. Eesti kalakaupadest leiavad siin rahuloldavat turgu kilud ja sprotid plekktoosides, täis- ja pooles suuruses, millede pealt on sisseveotoll vastavalt 25% ja 30% deklareeritud väärtuse pealt. Kilu tarvitajaskond siin on pea erandita juutide ja mitmesuguste välismaalaste hulgas, kuna sprotid oma maitse sarnaduse tõttu sardiinidega, mida siin õige suurel hulgal tarvitatakse, ka ameeriklase maitsele vastavad. Sellega arvestades on väljavaated sprotide mahutuseks kohalisele turule tunduvalt paremad kui kilukonservidel, kuid ka viimasel alal on siinne turg küllalt laialdane, et meie kalatöösturite tõsist tähelepanu väärida.

Peaaegu kõik Eesti kalatöösturid on katset teinud oma kalakonservidele siin turgu leida, kuid ainult üksik ettevõtte on läbilõõnud ja oma kaupa viimaste aastate jooksul enam-vähem järjekindlalt siia turule saatnud, mille tagajärjel Eesti kilu vastavates äringkondades tuntud on. Viimastel aastatel tegi sama firma algust ka sprotidega, mis kohalise turu poolt õige hästi vastu võeti.

Raskused püsiva turu leidmiseks kalakonservidele siin on mitmesugused. Esiteks, sissetegemise viis peab olema sarnane, et kalad pikemat vedu ja vähemalt mõnekuulist seismist väljakannataks. Teiseks on etiketi küsimus. Eestis tarvitata etikett ei vasta harilikult siinsetele nõuetele. Arvestades tarvitajaringkonnaga, on soovitatav, kui sellel leiduks ka venekeelne kiri ingliskeelse kõrval, ning üldnõudmisena on, et igal karbil ehk etiketil peab leiduma riigi nimi, kus kaup valmistatud (Made in Estonia) ja kauba netto kaal. Sprottidel peab õli täpne liik või nimi näidatud olema, nagu näiteks „sprats in olive oil“, kuna „sprats in oil“ ja ka „sprats in delicacy oil“, missuguseid nimetusi mõned meie eksportöörid tarvitanud on, vastuvõetavad ei ole, sest kumbki viimastest ei määra ära, missugust õli tarvitatud on.

Tuleb meelespidada, et tähendatud kalakonservide alal on Eesti kaubale tugevamaks võistlejaks Läti ja ka Saksa kaubad, mis viimastel aastatel siin hinnad alla on surunud, nõnda et meie eksportöörid, kes siinsest turust huvitatud on, peavad ka omad hinnad võimalikult madalad andma ja 60-päevalist krediiti võimaldama, vastasel korral on õige vähe lootust püsivate ärisidemete sõlmimiseks. Kui arvata Eesti kalatöösturite produktsiooni kulusid võrdseks Läti omadele, siis tundub, et meie töösturitel on võimalik oma hindu allapoole viia, mis vajaliseks osutub, kui siin laiemat turgu võita soovitakse, milleks teisi suuremaid raskusi teel ei paista olema. Tuleks nimetada ka meie töösturite väikest produktsiooni võimet kui üht takistust püsiva turu saavutamiseks siin, missugune nähtus on maksev mitte üks kalatööstuse, kuid ka tegelikult kõikide teiste tööstusalade kohta, kes siinsest turust huvitatud on. Küsimus on nimelt selles, et väikese produktsiooni võimega ettevõtte ei suuda siinseid soliidsemaid importööre huvitada, kaup oma väikese kvantumi tõttu ei suuda omale nime luua, ja mis kõige halvem — meie töösturid ei suuda suuremaid tellimisi täita küllaldase kiirusega.

Arvan, et ei oleks ülearune siin kohal juhtida meie töösturite tähelepanu lähema koostöö võimaluste kaalutlemisele, eriti ühel alal produtseerivate ettevõtete vahel, kes oma kauba ekspordist huvitatud on. Usun, et meie töösturitele selge on, et vähegi laiematel välisturgudel neil omavahelist võistlust sugugi karta tarvis ei ole, ja et omavaheline võistlus nende niigi nõrka jõudu ainult killustab. Turu ulatus, kas või ainult New-Yorgi linna piirides, on niivõrd laialdane, et näiteks kõikide Eesti kalatöösturite toodang ühe või teise siin vastuvõetava kauba liigi alal ainult õige väikese osa kogu nõudmisest välja teeb. Just vastandina, koostöö, mis väljenduks näiteks ühise müügi organisatsiooni või keskkoha loomises seal koha peal, missugune jaotaks saadud tellimised oma võimete järele kindlaks määratud vahekorras oma liigete-töösturite vahel, annaks tuntavalt paremaid võimalusi välisturgude võitmiseks, kuna ühine produktsiooni hulk juba ka küllalt suur oleks selleks, et siinseid soliidsemaid firmasid sellest huvitada ja nende kaudu siin enam-vähem püsivat turgu meie kaupadele siin luua. Sarnane töösturite omavaheline müügi korralduse organisatsioon, missugune võiks esialgu ainult ekspordikauba kohta käia, informeeriks asjaosalisi ettevõtteid kõikide välisturu nõuete üle, nõnda et eksporteeritavad kaubad, ehk küll mitme firma poolt valmistatud, omaksid siiski teatud sarnaduse nii hästi sisuliselt kui ka välise pakkimise poolest, kusjuures ühine etikett ekspordikaubale võiks kõne alla tulla. Sarnane müügi korralduse organisatsioon suudaks tarviduse korral ühistele produktidele välisturgudel ka reklaami teha ehk agenti välja saata, annaks paremaid võimalusi välisfirmade kohta tarvitilisi teateid koguda ja looks võimalusi välistellimiste kiiremaks täitmiseks. Arvan, et sarnase organisatsiooni loomine turu laiendamise peale otsekohe mõjuks ning tema ülalpidamise kulud tasuksid ennast mitmekordselt.

Möödunud aasta Eestis ja Eestile.

Aastatelävest on möödunud juba ligi kakssada ja pool kuud — seega küllaldane kaugus kokkuvõtete ja hinnangute tegemiseks.

Peaküsimus niisugustel juhtudel seatakse harilikult nii: mida põhjustab läinud aasta — optimismi või pessimismi? Mida peame kandma kontosse: pettumust või rahuldust, tühja- või täideldäinud lootusi? Nii küsitakse harilikult ja tõmmatakse ette sügavmõtteline, tark näoilme.

Aga niisugune seisukoht on minu arvates lubamatu, on mõttetu, on viril. Ja sügavmõtteline nagu mingi kategooriline toon selle juures on hoopis koomilised. Vähemalt nende kokkuvõtete tegemisel, mis puudutavad Eesti läinud aastat.

Ta oli üheteistkümnnes, see aasta. Seega üks esimestest arengujärgust. Meie areng võib ju teostuda ainult töös. Töö aga on juba iseenesest ainult optimism, teisiti ta ei saakski olla! Milleks siis küsida: mida põhjustab läinud aasta — optimismi või pessimismi? Milleks pureda ühe järgukese kallal, üksikasjaliselt urgitseda mõtetega. See oleks pessimismi halvemaid külgi.

*

Ega ta ei alanud ikergelt. Eelmine, 1928., aasta oli annud paranemiseks mitte just rõõmustava olukorra, nagu seda võib tuua vaid ikaldusaasta. See vajutas paratamatult tugeva pitsati kogu möödunud aasta majanduselule. Esimeses järjekorras tuli toiduainete salvesid, mille sisu oli tulnud väiksem vajadusest, täita juureostuga võorsilt. Esimesel poolaastal vedasime järjekindlalt sisse rohkem kui jõud-

sime saata välja. Ja aasta lõpukski ei jõutud seda vahet teha tasa, mõnemiljoniline vahe jäi.

Ometi tõi suvi ja sügis enam kui rahuldava, kohati koguni väga hea, viljasaagi. Mis see tähendas Eesti majandusele, seda ütlevad vist kõige selgemalt ja taibatavamalt arvud ise: 1929. aasta viljasaaki hinnatakse ümmarguselt 210 miljonile kroonile, eelmisel, 1928., aastal aga tuli meil läbi ajada kõigest 148-miljonilise saagiga. Seega lõigati läinud aastal Eesti põldudel ligemale 1½ korda enam kui eelläinud aastal!

Aga võtame veel meie talumajanduse teise, kaubandusbilansile otsekoheselt tähtsama ala — karjamajanduse. Möödunud aastal Eestist veeti välja üldse 244.216 tünni võid, aastal 1928. aga ainult 220.383 tünni. Üldtõus on seega 23.833 tünni, mis ikaldusaasta järele küllalt jõudus ning annab hea tunnistuse meie põllumehedest visast piüidest. Kahjuks langesid aga aasta jooksul maailmaturul võihinnad tunduvalt, mille tõttu Eestist välja veetud või väärtus vist ei ületa 1928. aastal väljaveetud või väärtust proportsionaalselt hulgaga.

Lõpuks talumajanduse kolmas valuaatlikas — karjamunad. Kuna eelläinud aasta ei annud küllaldaselt teravilja ja ka läinud aasta kevade oli võrdlemisi külm, langes aasta jooksul väljaveetud munade arv ligi 2 miljoni võrra (1928. a. veeti välja 24.244.500, 1929. a. aga 22.510.600 muna), kuid raha nende eest saadi siiski rohkem — nimelt 240 miljonit senti 1928. a. 230 miljoni vastu.

Nii siis optimism?

Mis tähendab „optimism“! Kõik eelöeldud „optimism“ ütleb ainult, et läinud aasta oli parem eelmisest — tähendab, aitas parandada eelmise löödud haavu, kuigi vast ei täida kõigi eelmiste löökusaastate puudujääke. Aga üldseisukorda ja konjunktuuri ta parandas, ka ehk annab lootusi põllumajanduslike võlgade kui mitte tasumiseks, siis vähemalt korraldamiseks.

*

Majanduselus suure tähtsusega oli veel järsk tollide tõstmine septembris, peasjalikult riidekaupadelt, jalanõudelt; uute tollimäärade pärast riigikogus löödi küll õige pikki lahinguid, aga lõpuks kinnitati vaikelt.

Rahandusolud, olenevatena üldmajanduslikest olukorrast, olid aasta alul võrdlemisi pinevad, ja kogu läinud aastal ajas Eesti pank õige tagasihoidlikku krediidipoliitikat, mis omakord mõjus hoiusummade vähenemiseks kõigis pankades. Alles aasta lõpul paranes seisukord, et käesoleva alul jälle veidi halveneda — tingituna peamiselt lumeta talve tõttu talkistatud metsaaduste realiseerimisest.

Riigikassale oli aga 1929. aasta üks raskematest. Kuigi kõikjal ja alatas kõneidi kokkuhoiu hädavajalikkusest, valitses riigikassas peaaegu kogu aasta tagavarade kaahanemise tendents. See aga oli osalt tingitud ka uute raudteede ehitamisest, milleks küll oli nähtud ette laen Rootsi tikustrustilt. Seda laenuvõimalust aga ei realiseeritud ja alles käesoleva aasta esimeste kuudega on jõutud siingi edasi — laenuleping on teostatud, ja võib ennustada paranemist selgi alal.

Meie tööstus elas aasta üle võrdlemisigi rahuldavalt. Tekstiiltööstuses on tööliste arv näidanud isegi tõusu, samuti põlevkivikaevandustes ja -murdudes. Vastu-

pidine on pilt tsemenditööstuses, kus on jäänud seisma Aseri tsemendivabrik. Edukalt tegutses paberitööstus, ja on lootusi, et läbi-rääkimised Nõukogude Vene majandusjuhtidega toovad uusi tellimisi mitte üksnes paberitööstusele, vaid ka metallitööstusele. Kuid ometi on praegu tööta tööliste arv õige tunduv, ja paranemine ei taha ega taha tulla nii pea ja nii kergelt.

Veel on käesoleva aasta esimestel kuudel tekkinud elevus meie suurema, kasutamist ootava jõuallika — Narva kose — tööle-rakendamise küsimuse ümber. Asja vastu ilmutavad huvi mõned välismaa rahandusringkonnad, eesotsas inglased, ja — kui olla „optimist“ — peab lootma, et käesolev aasta toob siin konkreetseid tulemusi, mis muidugi oleks arvamatuks teguriks meie majandusele ja tööstusele.

*

Tingimata tuleb veel mainida uute raudteede ehitamise algamist läinud aastal. Just aasta alul avati pidulikult riigivanem A. Rei poolt Tartu-Petseri raudtee ehitustööd. Samuti on esialgsed tööd käimas Rapla-Virtsu liinil.

Samuti — paljudele välis-eestlastelegi samal määral, kui ka Eesti majandusele üldse — on põhimõtteline otsus luua Eesti-Inglise laevaliin.

*

Suuremaks pidupäevaks läinud aastal Eestile oli Tema Majesteedi Rootsi kuninga Gustaf V külas käik, mis teostus suvel, 27. ja 28. juunil. See kujunes suurimaks auavalduseks, mida Eesti eales osutanud ühelegi teisele küla-lisele. Kuigi otseskohele taotlemata ühtki välispoliitilist sihti või suunda, oli ta siiski suureks sammuks edasi meie riigi kaalu, lugupidamise ja ka autoriteedi tõstmiseks, mitte üksnes Skandinaavias, vaid kogu maailmas. Ühtlasi kin-

Uueaasta vastuvõtmine Pariisis Eesti saatkonnas. Ees, paremalt teisena, istub saadik K. R. Pusta.

nitas ta tihedaid sõprussidemeid meie ja Rootsi rahvaste vahel, kes juba hallist mineviku-hämarusest peale olnud tihedas läbikäimises üle meie mere, ja paar sajandit isegi üks riik. Auväärse, vabadust hindava ja eales orjust näinud Rootsi rahva auväärse kuninga ilmumine külaliseks meie, vabaduse kättevõitnud rahvale ja selle esimesele kodanikule manas laiadest rahvahulkades esile mälestusi „vanast heast Rootsi ajast“, suunis meie kultuurilisi ja majanduslikkegi huvisid üle Baltimere läände ja sealt meie juure itta. Ning on loota, et need sidemed veel aina kõvenevad.

Käesoleva aasta veebruari alul tegi Eesti riigivanem O. Strandman külaskäigu vabadust armastava suure Poola vabariigi presidendile Ignaz Moscickile. Seegi külaskäik oli ainult sõprusvisiit, Eesti-Poola

rahutahtlikku sõpruse väljendus, ja tühised on kõik kuulujutud, mis temast loevad välja midagi muud. Meie esimesele kodanikule sai Varssavis ja kogu Poolas osaks kõige südamlikum vastuvõtt, mille osaliseks seni pole Poolas saanud ükski.

Suvel, vististi juuli keskel, vastab Poola president vastukülaskäiguga Tallinna, kuhu saabub vististi sõjalaeval.

Veel peab läinud-aastastest kõrgetest külalistest mainima Saksa vabariigi parlamendi esimeest P. Löbet, kes külastas riigikogu esimeest K. Einbundi jaanuari alul. Samuti sõsarriigi Soome parlamendi esimehe Vuolijoki ja rühmade esindajate samasugust külaskäiku hilissuvel. Mõlemale visiidile vastab riigikogu esimees käesoleval aastal.

Aasta lõpul oli meil veel üks kõrge külaline: Poola senati mars-

sal prof. Szymanski, kes tõi tervitust Tartu ülikoolile selle 10. juubelipäeva puhul ja külastas Tallinnas riigikogu ja selle esimeest.

*

Tähtis sündmus Eestile olid riigikogu valimised 11., 12. ja 13. mail, millest osavõtmine oli õieti elav. Suuresti nad meie rahvaesituse koosseisu ei muutnud. Erakonnad viisid riigikokku esindajaid järgmiselt (klambrites endine esindajate arv):

Põllumehed 24 (23), rahvaerakond 9 (8), majaomanikud 3 (2), sotsialistid 25 (24), Saksa-Rootsi blokk 3 (2), kristlik rahvaerakond 4 (5), asunikud 14 (14), tööerakond 10 (13), töölispartei 6 (6), venelased 2 (3).

Pärast uue riigikogu kokkutulekut lahkus ametist A. Rei pahempoolne valitsus, kuhu olid kuulunud sotsialistide, tööerakonna, asunikude ja kristlaste esindajad. Uue, praeguse valitsuse seadis kokku tööerakonna juht O. Strandman, luues koalitsiooni põllumeestest, kristlikust rahvaerakonnast, rahvaerakonnast, asunikudest ja tööerakonnast.

*

Välispoliitika suhtes võib möödunud aastat nimetada Eestile uute kaubalepingute aastaks. Nimelt sõlmiti kaubalepingud kahe

meile kaubanduslikult tähtsa riigiga: Saksamaaga ja Nõukogude Venemaaga. Kaubaleping Saksamaaga on neist kahest tähtsamgi, ja seda osalt ka sellepärast, et ei anna enam soodustusi meie võile, mispärast tulevikus tuleb meie põllumehel oma turul kanda osa Saksa tollikõrgendusest. Kaubalepingul Venemaaga ei ole meie majanduselule kuigi suurt tähtsust, ainult fikseerib praeguse olukorra.

Peab veel mainima, et just praegu on käimas visad läbirääkimised Soomega senise kaubalepingu muutmiseks. Nimelt nõuab Soome kategooriliselt sisseveetolli koormamist meie lihale ja kartulitele. Ja ei ole raha ette, et läbirääkimised lõpeksid teisiti kui meie arvel.

Eesti-Läti tolliuniooni küsimus aga jõudis läinud aastal surnud punktile, ning nähtavasti jääbki sinna, kuna viimasel ajal on hakatud vaikima unioonist, selle asemel aga tehtud juttu enamsoodustavast kaubalepingust.

*

Nii siis, meie tuleviku suhtes kumb: optimism või pessimism?

Kui siiski keegi tahab nii mõttevalt küsida, siis on juba targem vastata: optimism. Sest meie töö, meie arenguline tegevus, kestab, ja iga töö on juba iseenesest optimistlik. E. J.

Eestlased Venemaal.

Statistilisi märkmeid.

Herman Täht.

Võib julgesti öelda, et kogu maailma laialipillatud eestlastest elab kõige suurem protsent Venemaal. Selles pole iseenesest midagi ime-likku, sest tol ajal, kui „suurel lahutamata Venemaal“ elutingimused olid võrdlemisi lahedad, rändasid paljud sinna „õnne otsima“, ja rahuldavaid elutingimusi pakkus see maa tol ajal peaaegu kõigile. Nüüd olukord pole muidugi enam nii roosiline.

Kui palju elab praegu eestlasi Venemaal, seda on väga raske öelda. Ei ole vähematki lootust, et selles asjas eraisikud saaks läbi viia mõnda ankeeti. Viimasel ajal on aga Moskva Eesti tegelastel kindel kavatsus N. Liidus elavate eestlaste kohta „uutel alustel“ teadete kogumist teostada. Missugused need „uued alused“ on, sellest on praegu vara rääkida, kuid loodame, et nende teostamine õnnestub. „Ei ole kahtlust, et pilt nüüd, võrreldes Luiga ja Nigguli ajaga, märksa muutunud on,“ kirjutab minule dr. Lohk. Eestlaste arvu kohta umbes 4 a. tagasi saame siiski võrdlemisi huvitava pildi tuua N. Venes 1926. a. korraldatud üldrahvalugemise andmete põhjal, mis ka omal ajal ilmusid Leningradi „Edasis“. Võrreldes neid andmeid 1897. a. korraldatud rahvalugemise andmetega, selguvad mitmedki huvitavad asjaolud.

1897. a. rahvalugemise andmed

näitasid, et tervel Venemaal elas kokku 1.002.700 eestlast. Nende andmetega opereeriti ka Eesti-Vene vahelise rahulepingu ajal ja N. Liidu territooriumile pidi jääma 103.600 eestlast. Sellest arvust elas umbes 93.100 eestlast N. Liidu Euroopa osas (siia juure on arvatud ka Siber), 1000 eestlast Taga-Kaukasuses, 400 eestlast Kesk-Aasias ja N. Liidu osariikides 4100 eestlast. Enne revolutsiooni arvati eestlaste koguarvu koguni 200—250.000 ümber, millest peaaegu, umbes 50.000, langes üksi Peterburi peale. Muidugi olenes sarnane eestlaste arvu kasvamine Venemaal järjekindlast väljarändamisest, mis aga pärast Eesti-Vene rahutegemist asetus optantide suure tagasivooluga. Umbes 45—50.000 eestlast rändas siis kodumaale tagasi, ent rännata soovijaid oli tegelikult üle 100.000, need aga sunniti oma kohadele jääma sõja kommunismi langetamisega.

1926. a. N. Liidus korraldatud rahvalugemise andmete järele elas seal 154.649 eestlast.

Umbes $\frac{3}{4}$ sellest arvust, 76,9% ehk 119.072 eestlast elas maal üle terve N. Liidu, kuid kõige tihedamalt asub eestlasi Eesti piiri äärsetes — Pihkva ja teistes kubermangudes. Õige rohkesti elab eestlasi veel Samaras, Krimmis, Kaukasuses ja Eel-Siberis. Linnades elas eestlasi 35.577,

ehk 23,1 prots. Linnadest on eestlaste arvu suhtes domineerival kohal Leningrad 15.847 ja Moskva 1868 eestlasega, mis linnades elavatest eestlastest 49 prots. välja teeb.

Eesti enamlaste häälek. „Edasi“ kirjutas 1926. aastal hõisates, et 1897. —1926. a. on eesti kodanikkude arv N. Liidus umbes 51.000 kodaniku võrra suurenenud. Näiliselt on see juurekasv 30 aasta jooksul olnud 49 prots. ehk 1,6 prots. keskmiselt aastas. Eesti territooriumil olla selle aja kestel olnud keskmine aastane juurekasvu protsents 0,7, ehk 30 a. kestel 23 protsenti. See asjaolu on aga lihtsalt seletatav ennesõjaaegse suure väljarändamisega Eestist Venesse.

Rahvusliku päritolu kindlaksmääramiseks registreeriti rahvalugemisel kodanikke veel nende emakeele järele, kus selgus, et 139.498 eestlasel on koduseks keeleks eesti keel. Ümberrahvustunud eestlasi on seega kokku 15.151 kodanikku ehk sealsete eestlaste üldarvust 9,8 prots. Ümberrahvustamise protseduur on linnades palju kiiremalt sündinud kui maal, kuna seal see on 10.667 kodanikku, või linnades elavate eestlaste üldarvust 29,9 prots. Maal on ümberrahvustunud kõigest 4684 inimest, ehk 4,3 prots. maal elavate eestlaste üldarvust. Eestlaste ümberrahvustamise protsess on linnades seega 7 korda kiirem kui maal.

Prof. M. J. Eisen kirjutas mõni aasta tagasi sellest ümberrahvustamise protsessist „Eesti Kirjanduses“ pikemalt ja leidis, et „eestlased põevad laialdast rahvustunde arenemist; sellepärast on kodumaal üm-

bersaksastamine nii rohkesti hoogu võtnud ja nüüd idapool Eesti piiri ümbervenestamine. Pääaegu 10-protsendiline ümberrahvustamine ja eesti keele kadumine Venemaal hüüab meile seal memento mori. Kraasna ja lutsi rahva saatus ootab meid.“ Soomlaste juures on olukord aga hoopis teine.

Enamlased ise seletavad, et eestlaste ümberrahvustamise protsess pole mingi survepoliitika tagajärg, vaid „loomulik ühtesulamine kõrgema kultuuri rahva“ — suurvenelastega... Peale selle mõjub ümberrahvustamisele kaasa terve hulk väiksemaid asjaolusid, näiteks elamine teise rahva keskel, kultuurilised mõjudid jne. Kuid kõige mõõduandvam põhjus on siiski — enamlus. Kodust keelt, kui see on eesti keel, peetakse „kontr-revolutsiooniliseks“ nähtuseks. Eesti kirjanduse muretsemine on jällegi „kontr-revolutsiooniline“ nähtus, mille vastu kõvasti võitlust peetakse. See võitlus on sähitud „Valge Eesti kultuurilise mõju vastu“. Tähtis tegur venestusele kaasaaitamises on veel maa-uueendus. Ka piir on kinni ja mingisugust läbikäimist kodumaa-ga üldse ei ole, mis muidugi kergemini ümberrahvustamisele viib.

Kuid minu ülesandeks oli ju statistiliste andmete najal anda pilti eestlaste arvust N. Liidus. Usun, et seda ka teinud olen, kuigi need andmed viimase nelja aasta jooksul jälle muutunud on ja sellepärast praegusest olukorrast kaugelgtki õiged pole. Kui algul mainitud Moskva tegelaste kavatsus teostub, loodame, et siis jälle õige ja autoriteetsetest allikatest saadud ülevaate saame anda.

Külaskäik sünnimaale.

Väliseestlase muljeid Eestist. *)

Meil Ameerikas pannakse ikka suurt rõhku heale tujule. Heas tujus on inimene ettevõtlikum, teguvõimsam ja sobib paremini oma kaaskodanikkudega. Muidugi ei saa igaüks seda head tuju omal käisest raputada, pealegi kui inimene loodud raskemeelse iseloomuga, aga meie usume, et seda saab külge harjutada. Juhtubki midagi halba, tröösti aga end sellega, et küll see läheb mööda ja katki pole midagi. Naera ainult! Nii näete ka ülesvõtetel meie Ameerika suuri mehi ikka naeratavat. Isegi tõsise iseloomuga president Herbert Hoover katsub naeratada, kui seisab aparadi ees. Tema end. konkurent presidendi toolile Al. Smith naerab aga alati kõikidel ülesvõtetel niisuguse laia näoga, nagu polekski tema elu muud kui üks kestav päikese-
paiste.

„Keep smiling“, näeme meie plakateid Ameerikas igal pool — ärides, vabrikutes, kontorites. Ja see mõjub! Astud kaupluse tõsise näoga, näed sarnast silti ja tahtmatult vead oma näo kohe naerule. See nagu tuletab sulle alati meele, et katki pole midagi ja kõik läheb hästi — muud kui naera, keep smiling!

Mäletan korra, kui olin läbisõidul Chicagos, et üks ajaleht korraldas seal „lõbusa näo“ võistluse. Sada dollarit pidi saama see, kelle ajalehemehed leiavad uulitsatelt kõige lõbusama näoga. Vaadake, siis oli alles vast lõbus linnas käia! Kõigil niisugused naerused näod, kui oleks Chicago see kõige õnnelikum linn maakeral. Kõik püüdsid nõiduda oma näole nii südamliku naeratuse, kui aga vähegi võimalik! Mõni läks veel kaugemale ja naeris hästi laia häälega igale vastutulijale, kui oleks teda keegi kaenla alt kõditanud. Daamid naeratasid armulikult igale mehele, kes vastu juhtus, oli see vana või noor, sest mine tea, missugune see lehe reporter on!

Hiljem lugesin lehest, et auhinna oli võitnud keegi farmer, kel suur lai habe ja nii heasüdamlik naeratus näol, et keegi seda naeratust nähes ei saanud jääda külmaks. Ta ei ole teadnud käimasolevast võistlusest midagi, sest oli alles sama päeva hommikul sattunud linna, ja oli oma loomuliku heasüdamlikkusega naeratanud vastu ainult teiste naervatele nägudele. Muidugi venis ta nägu veel laiemale naeratusele, kui talle sada dollarit pihku laoti. Teiste kodanikkude näod olid aga järgneval päeval päris tõsised ja pikad — kuni järgmise võistluseni.

Nii kasvatatakse meil Ameerikas head tuju.

Peale oma külaskäiku kodumaale, mõlgutan ma nüüd siin Kalifornias ringi liikudes sagedasti mõtteid, kuidas saaks ka kodumaale soetada rohkem seda head tuju. Kas ka korraldada mõni võistlus, või riputada sildid välja! Pean tunnistama, et kodumaal ollakse liiga tõsised. Mulle tõendati, et seal olla palju enesetapmisi. Küllap väheneks siis ka enesetapmiste arv, kui oleks rohkem head tuju. On muidugi tõsi, et kodumaal on elu raske ja mured suured. Naerda ei ole kerge, kui kõht näpistab. Aga ka nukrustamine ja hädaldamine ei aita. See teeb seisukorra veel raskemaks, sest sellega seltsib ka lootusetus.

*) Autori kirjaviis eestistatud.

Tundsin rõõmu oma sugulasest kingsepast — tema ei kaotanud kunagi oma head tuju, kuigi elu polnud kaugeltki roosiline. Muudkui vilistas, kui klopsis saabastele taldu alla. Ja nüüd, kus sisse seadsime mehaanilise saapaparanduse töökoja moodsate masinatega — vilistab ta ikka ühtemoodi ja lõhub tööd teha kui hull!

Omavahelises seltskonnas ollakse aga siiski kodumaal õige lõbus. Ühiselt nagu unustatakse kõik igapäeva mured. See ühine hea meeleolu on veel rohkem hingest tulev kui meil Ameerikas. Meie oleme vist küll selles igaveses tõttamises ja rügamises juba tuimaks jäänud, nii et miski meile enam palju huvi ei paku, miski enam hinge sügavusi ei suuda soendada. Kodumaal on aga inimesed veel tundelised ja hingeliselt vastuvõtlikumad. Sellest siis igasugused meeleolu muutused.

Saatsin mööda ka oma jõulud kodumaal, ja mul on sellest kõige soojem mälestus. See oli aeg, kus nägin harilikult nukraid nägusidki muutuvat rõõmsamaks. See oli midagi sootuks muud, kui meil Ameerikas. Meil hakkab ka jõulueelne elevus juba varakult, kuid see on kuidagi teist moodi. See kannab rohkem ärilist laadi. On nagu kunstlikult tekitatud, peale sunnitud.

Kui aga kodumaal, nägin jõulukuuskede turgu, vaatlesin, kuidas inimesed külmast õhetavatel ja rõõmsatel nägudel puud koju tassisid, siis tundsin enda nooremaks minevat, hakkasin kaasa elama üldisele jõulumeeleolule. Ei saanud muidu, kui pidin ka ühe kuuse ostma. Valisin hästi ilusa ja suure. Tahtsin oma sugulase-kingsepa lastele jõulurõõmu valmistada. Ja et oleks nagu vanasti, siis tassisin ka kuuse omal turjal Juhkentali, kus elas mu sugulane. Küll oli lastel hea meel! Jooksid mulle juba eemale kaugele vastu. Nad vist ei teinudki muud, kui valvasid akna juures, millal Ameerika onu tuleb, sest Ameerika onul leidus taskus nende jaoks ikka midagi head. Seekord tõi aga onu terve kuuse!

Seal selgus õnnetuseks, et ma poinud meeles pidanud oma sugulase toa kõrgust — kuusk oli ligi kaks korda kõrgem kui tuba. Polnud midagi parata. Muist kuuske tuli alt maha saagida.

Siis kandsin kokku veel igasugust kraami, mis arvasin korralikkudeks jõuludeks tarvis minevat. Sugulase tuba kippus väikeseks jääma. Suure osa võttis kuusk niikuinii juba oma alla. Ei aidanud muud, kui kolisime välja toast kingsepa töölaua, siis liistud ja kõik muudki tööabinõud. Et minu hea sugulane pühade ajal tööd oleks teinud, seda ei võinud ma lubada!

Jõululapäeval oli tuba juba päris jõulu moodi. Algas nüüd kuuse ehtimine. Sellega oli ametis terve pere. Lapsed muidugi kõige agaramalt. Ja siis läks kõik jälle niimoodi, nagu kord veerandsaja aasta eest, kus viimati kodumaal olin. Jõulupuu ehitud, läksime kiriku; ainult pereema jäi koju toimetama.

Tagasi tulles leidsime toa hästi sooja ja täis häid toidulõhnu.

Seadsime valge linaga kaetud laua keset tuba ja aitasime ühes vanaga perenaisel lauda katta, kuigi see heasüdameliselt vastu tõreles, et „mis te nüüd sõgedad jändate, küll ma jõuan üksigi — kisu sa, taat, pudelil parem kork pealt ära!“

Sellega oli taat kohe päri. Pudeleid olin muretsenud õige mitu ja mitut sorti, sest sellest kraamist pidas vana suurt lugu.

Ja siis algas jõuluõhtu perekondlikus ringis, mis annab mäletada surmani ja mille pärast tuleks igaks jõuluks kodumaale tagasi!

Ei olnud imestada, kui varsti ühes lastega põleva kuuse ümber trallasime ja võidu kukerpalli lasksime, sest kirikusoleku ajal oli jõuluvana käinud

ja neile ilusaid kingitusi toonud! Peaaegu oleksime kuuse ümber ajanud, sest selle jalg, mis meie oma meisterdatud, oli veidi nigelavõitu. Ja kuidas me siis võidu jõululaule laulsime! Sõnu ma küll enam ei mäletanud, aga viisid olid hästi meeles.

Viimaks väsisid lapsed ja jäid magama, surudes tugevasti kingitusi kaenla.

Meie aga vanaga istusime siis brandy pudeli juure ja harutasime tuleviku küsimusi poole ööni. Viimaks läksid vanal pühad segi — arvas, et on lihavõtted — ja siis heitsime kuuse alla puhkama. Ase oli küll harjumata kõva, aga selle eest nägin ilusaid unenägusid.

*

Meie praktilises uues ilmas kestavad jõulupühad ainult ühe päeva. Ehk olgu siis, et jõulupüha juhtub kõrvuti nädalapühaga või koguni nädalapühaga ühte, kui saab pühitseda kaks päeva. Oleme läinud Ameerikas mõneski asjas ülipraktiliseks. Nii ka pühade asjus. Eriti meil Ameerikas, kus pühased niikuinii vähe (lihavõtteid ja nelipühised ei peeta peaaegu üldse), tundub selles igaveses rühkimises ja tõttamises vajadus pikema puhkeaja järgi, kus kõik ühiselt saaks tunda end vabad igapäevsest tööst ja anduda kõige hingega ja enesekasupüüdlikkusega pühademeeleolule, mis tooks näole võltsimatu hingesttuleva naeratuse, nagu mul oma: oli pühade ajal kodumaal. Selles kadestame vist meie kõik — Ameerika eestlased — kodumaalasi ja pöördume vähemalt oma hingega ikka jälle tagasi kodumaale, kui jõuavad jõulud. Kui siis paar päeva hiljem juba jälle kõva tööd teeme ja pühad üldiselt on unustatud, mõtleme ikka veel, et nüüd on kodumaal kolmas jõulupüha ja tehakse seda ning seda.

Ja kui nüüd kodumaal ja Euroopas üldse Ameerikast palju eeskuju võetakse, oleks mu soov kodumaale ikkagi, et ta hoiaks alal oma traditsioonilised pühad ja sellega ühes käiva ühise kõrgema meelega. Kuid naeratama võiks õppida alati veel peale selle!

Seattle, 13. jaan. 1930.

John Cool.

Teekond kullamaale.

Eestlase seiklused teekonnal Ameerikasse.*)

Nii siis — otsides meremehe kohta, jõudsin „jānesena“ lõpuks Antverpeni, Belgia merekaubanduse keskk kohta. Juhtus minuga kaasa sõitma veel teinegi eestlane. Oli üks 22-aastane noormees, aga õieti veider tüüp, äratas minus isegi kahtlust ja antipaatiat. Kuid niisugustel kirjudel silmapilkudel on ju igasugune tutvus parem üksindusest. Mu seltsiline kõneles iga sõna järele mitu „kuradit“ ja oli alati pahas tujus, kirus, sõimas.

Kui lahkusime laevalt linna, läks päike parajasti looja, oli õhtu. See Antverpeni sadamapoolne linnaosa aga tundus mulle päris jõledana ja kohutavana: lärmitsev kõrts teise samasuguse kõrval; uulitsail ainult purjus mehi ja purjus naisi; majade ees, kes toolil, kes trepil, kes lihtsalt jalgteel istuvad räpased, kasimata lastekarjad. Igast kõrtsist kuuldub päris põrgumüra, segatud elektrileierkastide kõleda kriiskamisega — igalpool üks viis: „Valencia“. Ei olnud ma oma elukommetega ise olnud vooruse peegliks, kuid selles ümbruses valdas mind võpatama panev vastikus, isegi hirm. Isegi kui kaaslane, kelle näost ja jutust võis järeldada, et elava konna allaneelamine on talle naljaasi, oli kokkunud ja kohmetu.

Kus leida peavarju? Otsustasime minna südalinna, jõudsimegi pika kõndimise järgi ühele suurele alleele, kus juba oli päris inimlikum ümbrus. Istusime nõupidamiseks pingile, kuid varsti hakkas meil hirm meid kahtlaselt silmitsevate politseinikkude ees: pistavad viimaks pokri! Kaaslasel oli ühe siinse Eesti kõrtsmiku aadress. Seadsime sammud sinnapoole, lootuses, et meid kui kaasmaalasi ehk võetakse seal vastu veidi sõbralikuma näoga. Aga eksisime, mis juhtub tihti inimesega, kes pole teinud läbi laia maailma kibedat elukooli: tuli meile vastu tüse ja tüübiline kõrtsmik, viskas korraks pilgu me pealaest jalatallani, hindas me ostuvõimet ja -tahet (hindas õieti, sest ei meil olnud võimet ega tahet) ja ütles, et öömaja ei saa ja lõpp. Sõbrad, olen näinud hulk seesuguseid „suguvendi“, kes siis, kui sul dollareid-franke kõliseb taskus, tervitavad sind oodatud sõbrana. Kui aga kadunud viimane veering, tehakse su'ga veel vana imet. — Suguvenna poolt tagasi tõrjutud, otsustasime jälle minna endisele alleele, et aga pääseda kõrtside — seekord ütlesin „maapealse põrgu“ — rajoonist. Otsustasime öö veeta puiestee pingil ja hommikul pidada targemat nõu. Mu kaaslane ei teinud muud, kui ainult kirus kõike: eestlasi, Eestit, kodanlasi ja demokraate, ainult mitte kommuniste.

Jõudsim ühe kiriku juure, mille ees asus väike, raudaiaga piiratud, iluaiake. Otsustasime ronida üle raudaia ja veeta öö pühakoja trepil. Tegimegi nii, valmistusime juba uinakule, seal segas me heaolu politseinik. Ta oli küll väga viisakas, ei tõstnud oma häältki nii kõrgeks ja valjuks, kui seda harilikult tehakse hulguste vastu, kuid ütles kategooriliselt: „Siin magada ei tohi. Minge ära!“ Tänasime taevast, et ta meid ei viinud liig kindlasse öökorteri ja hakkasime nüüd päris tõsiselt otsima öömaja. Lonkisime ühe hotelli ukse eest teise hotelli ukse ette, käisime nii vist tund aega, kuid igalpool öeldi meile ära, sest nägime ju välja tõesti päris kahtlaste tüüpidenä. Tuli uuesti

*) Algus „Välis-Eesti Almanak“ II. 1929.

minna sadamarajooni, kus lõpuks leidsime urka ühes endises avalikus majas. Hirmus miljöö — kuid oli siiski puhta pesuga voodi, uinusime päris hästi. Järgmisel hommikul vabritseerisin oma kaaslaselegi meremehe tunnistused ja käisime võtsime Belgia meremeeste unioonist kaardid, millega tuleb järjekorras oodata koha saamist mõnele laevale.

Seda aga polnud oodata nii pea, meie taskud aga olid peaaegu tühjad, seepärast otsustasime järjekorra lähenemiseni sõita tööle Beringeri söekae- vandusse, mis on suuremaid Belgias.

Ei tahaks sealsele tööle „töö“ nime andagi: liiga raske, liiga tappev on ta, eriti harjumatu. Tuleb töötada enam kui 800 meetrit sügaval maa all, kus valitseb keskmise saunaleili temperatuur. Kaevanduse käigud on nii madalad, et kogu päev tuleb käia küürus, sütt raiuda koguni käpukil või selili. Ka on käikudes vett, nii et kogu aeg oled peaaegu põlvini mudas. Tööd aga nõutakse palju. Pealegi on belglased, eriti flaamid, võõraste vastu võrdlemisi vaenulised. Kõik see muudab kaevandustes töö väljakannatamatuks.

Juba teisel päeval kohtasin kaevanduses mitmet eestlast, mõned neist olid juba pikemat aega siin töötanud. Kohtasin ka kaht Eesti noortmeest, kes jõudnud siia just päev enne meid. Üks neist, R., oli õieti korrekt ja sümpaatne, teine aga hoopleja, norija, tühine. Imetlesin, kuidas niisugused kontrastid liitunud, aga tuletasin meele mu kaaslast ja taipasin. Saime R.-ga varsti headeks sõpradeks. Varem siin töötanud eestlased soovitasid päris tõsiselt, et kui meil veel paar franki taskus — sõitku me siit kohe ära; sest siin rikute tervise eluksajaks ja ei teeni frankigi tagavaraks. Võtsimegi neid kuulda, ja, näinud kaevanduselu väljakannatamatuid raskusi, pöörasime Amsterdami tagasi.

Nüüd algas sihitu logelemine, meremehekoha ootamine. Hulluks võib teha niisugune mure ja kartev ootamine, eemal kõigist omastest, lootmata kustki toetust. Raha on juba otsas, kodumaale kellegi poole pöörata ei taha ja ei olegi, siin ka puuduvad väljavaated... Kadus juba uskki koha leidmisse. Küll sai otsitud teenistust, küll sai käidud sadamas võõrastelt laevadelt süüa norimas. Kord leidsin siiski sadamas tööd: käisin süsi laadimas. Oli lõpmatult palav ilm: Higest ja nahka parkivast söetolmust paisetas järgmisel päeval kogu nägu üles, algas palavik, luudes-kõntides olid piinavad valud. Soovisin iga silmapilk surra, kuid tänu mu uuele sõbrale, kes mind kompressitas ja ravitses, paranesin jälle. Nüüd hakkasin igal hommikul käima Meremeeste Unioonis, ootamas laeva ja kohta. Ja ühel ilusal päeval kutsutigi mind ette. Näitasin oma vabritseeritud „dokumendid“, ja — nii saigi minust meremees...

Mu „dokumendid“ olid sepsitsetud vanema madruse nimele, sest vanem madrus saab palka peaaegu kaks korda rohkem nooremast. Laev sõitis välja juba järgmisel päeval ja mind kästi olla kohal tund aega enne väljasõitu. Oo seda hirmu ja ohtu! — polnud mul meremehe tööst aimu vähematki, aga teekond oli pikk, Lõuna-Ameerikasse... Kuid pidin minema, sest mu viimised veeringud olid läbi ja polnud seepärast võimalik oodata laeva, mis viiks Ühendriikidesse, sinna igatsetud kullamaale. Oli kahju lahkuda ka sõbrast R.-st, kellele võlgnen nii palju sõrust ja heategusid.

Ilmusin siis järgmisel päeval laevale. See oli küllaltki suur, minule aga, kes ma meremehe ametist teadsin nii palju, et laev sõidab vee peal, näis ta päris ujuva tööstuslinnana. Ragisesid ja mürisesid tõstekraanad, paukusid rasked luugid, kõlisesid ketid, inimesed rühmeldasid edasi-tagasi, söimasid, karjusid — arvasin, et olen põlemasüttunud hullumajas. Kuid varsti jäi kõik

vaikseks, möödus veel 10 minutit, siis komandati kõik madrused tekile. Mul hakkas päris jube. Polnud ju aimugi, mida peaksin tegema ja ka keelt ei mõistnud sõnagi. Hakati laeva lahti päästma. Vaatan — ja kust sikutavad teised, sealt ka mina; kui teised jooksid, jooksin ka mina. Näen — mulle vaadatakse viltu, mu aadressil lendas mõnigi sõimusõna, kuid tõmbasin küüru selga: ega minugagi või juhtuda, mida poleks varem maailmas juhtunud juba teistega.

Juba laev liikus. Nüüd korraldati meeskond vahetusteks. Osa läks tööle, teised puhkama, viimaste hulgas ka mina. Järgmiseks vahetuseks aeti mind üles ja taipasin käsust nii palju, et mul tuleb minna tüürile. Oh püha Maria! Teadsin tüürist või roolist ikkagi nii palju, et ta asub laeva päras, aga kuidas ja kust teda juhtida — polnud aimugi. Tulin välja, näen sillal madrust ja ei eksinudki: seal see roolimiskoht asuski. Ronisin kähku üles, võtsin ratta asjalikult pihku ja hakkasin keerama. Sain aga kõmmu kuklasse ja saadeti minema... Laev sõitis veel kanalis ja minutaoline tüürimees oleks ta silmapilkselt kaldasse ajanud.

Otsiti mulle nüüd töid: nõõre kerida, laevalage pesta ja korraldada. Aga siingi olin hädas: nõõrid keritakse kindla viisi järgi, ja igal ajal on laeval oma kindel koht — minul aga polnud sellest kõigest taipugi. Aga oma esimese neljatunnilise vahikorra sain siiski kuidagi mööda, tuli teine vahetus, ja nelja tunni pärast äratati mind jällegi ja saadeti rooli. Nüüd teadsin vähe-malt, kuhu tuli minna! Olime juba lahtisel merel. Sain sõimata, aga ära ei aetud — ja nii seisingi esimesed kaks tundi hiiglalaeva rooliratas peos. Oleksin võinud enese peale uhkegi olla, kui poleks alatasa nina all vehelnud ähvardavad rusikad.

Õnneks leidsin madruste hulgast venelase, endise mereväe ohvitseri, vaipse ja tõsise mehe. Küll olin õnnelik, et oli vähemalt ükski, kellega oskasin rääkida ja kes võis mind õpetada. Ei tea, kuidas ilma temata oleks mu käsi üldse käinud!

Pärast roolimist pidin kaks tundi seisma laevaninas vahil. Oli juba öö. Seisan ja näen, et peakohal ripub kell, nagu Petseri pritsimaja seinal — ei mina teadnud, milleks. Jooksin vargsi venelase juure ja küsisin. Ja ta seletas: kui näed tuld paremal, kõlista üks, kui paremal — kaks, kui ees — kolm korda. Nii olin jällegi hädast väljas.

Ilm muutus tormiliseks, oli mul külm ja märg — mul ei olnud ju ei õlikuube ega sooje riideid, mis olemas igal meremehel. Ka hakkas end andma tunda merehaigus... Eales ei unusta ma armast venelast Ivan Andrejevitschi, kes tihti laenas mulle oma õlikuube ja veesaapaid!

Kolmandal päeval ähvardas esimene tüürimees mind panna nooremaks madruseks, kuna ma ei mõistvat laevatööd. Pesin just parajasti laevalage, vihastasin ta sõnadest, viskasin kaltsu üle parda ja ütlesin: „Lähen koikusse magama. Võite mind samale kaltsule järele visata, kui teil see õigus!“ Läksingi, sest teadsin laevaseadustest nii palju, et kui mind on palgatud teatud kohale, siis võib mind ümber asendada madalamapalgalisele kohale ainult mu nõusolekul; ja laevalt ära saata võib ainult samas sadamas, kus laevale tulin. Vaevalt olin jõudnud kajuti, kui juba tüürimees tuli järgi, naeratus näol, ja ütles, kas te siis ei saa aru, tegin ainult nalja, minge tööle.

Nii vältas mu reis töös ja sõimus, kuni hakkasin juba meremehekutsega harjuma. Mu põlve parandas veel üks asjaolu. Nimelt oli see esimene tüürimees väga ahne inimene ja Ivan Andrejevitsch õpetas, et kui tahad temaga hästi läbi saada, räägi talle rahast. Nii ka tegin ühel ööl roolis. Seletasin, et olen meremees ainult juhuslikult, et mul on Antverpeni pangas mõnituhat

*Mis juhtub eestlasega, kui
ta esmakordselt tuleb
pilvelõhkujate linna...*

*(Illustratsioon E. Riismani
raamatust „Dollarite jahil“.)*

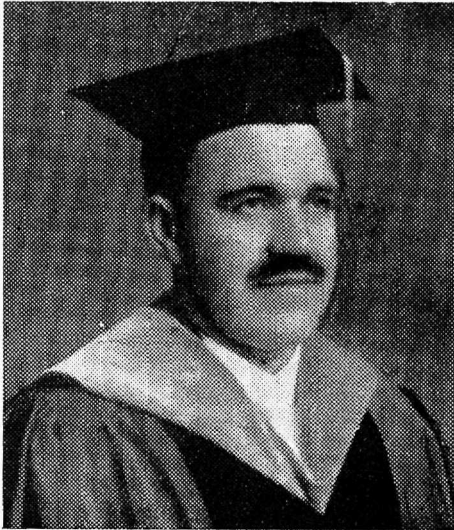
dollarit ja et kavatsen kaeda, kas selle rahaga saab L.-Ameerikas midagi peale hakata. Küll lõid mehe silmad särava. Hakkas kohe manguma, et ostame parem kahekesi Antverpenis maja, tema tundvat olusid ja võivat olla mulle abiks. Hakkasin ka targu puigeldes ta plaanidega silmakirjaks nõus olema. Ja lõpuks saime suurteks „sõpradeks“ — mu elul polnud enam midagi viga: ülemus oli mu poolt, kuigi teised madrused igatpidi narrisid ja pilkasid. Merehaigusega harjusin, kliima muutus aiva soojemaks, lähenes ekvaator. Isegi ilusatena tundusid need päevad ja eriti ööd (neid oli kolmkümmend), kuni hakkasid paistma Argentiina ja Uruguai rannikud. Viibisime sealseis sadamais kuu aega, siis algas tagasireis, mis läks juba päris korralikult, kuna Argentiinast muretsesin enesele mitmesugust meremehevarustust, ka töö polnud enam võõras.

Jõudnud tagasi Antverpeni, silmasin sadamasillal mind ootamas sõber R.-i. Oli see kohtamine vast rõõmus. Oli temagi vahepeal teinud reisi Vahe-merele.

Nüüd oli mõni penn raha taskus ja päris õige meremehetunnistus taskus. Kahekesi otsustasime enne laevale mitte minna, kui leiame sellise, mis meid viib Ameerikasse — kullamaale.

Huune Petserist.

Tuntumaid väliseestlasi.

P. A. Speek.

E. J. Kollist.

Peeter Aleksander Speek.

Vaidlematult on tuntumaid ja edasijõudnumaid väliseestlasi Peter Aleksander Speek. Sünninud on ta 4. VI. 1873 Tartumaal Pangodi vallas, sai alghariduse Laguja küla- ja Kastolatsi kirikukoolis, õppis edasi Tartu õpetajateseminaris ja Peterburi kub.-semstvo õpetajatekoolis ning prof. Leshafti kasvatusteaduslikel ja Peterburi semstvo põllutöökursustel. Oli a. 1894—99 kooliõpetajaks mitmes koolis Tartumaal, kuni tagurliste võimude survele lahkus koolipõllult ja astus vabakuulajana Tartu ülikooli õigusteaduskonda. Aastast 1901 oli „Oleviku“ toimetaja, kuni ühes M. Martna ja R. Aavakiviga asutas a. 1903 „Uudised“, mida toimetas 1905. a. detsembrini. Ilmavaatelt oli ta juba siis sotsialist ja mängis Eesti radikaalsete ringkondade organiseerimisel oma lehega juhtivat osa. Kuulus alul küll Vene sotsiaaldemokraatide parteisse, kuid läks sellest lahku kahes põhikiisimuses: eelistas föderatsiooni ka partei organisatsioonis ja ei pidanud küllaldaseks Vene sd. partei programmis avaldatud rahvaste enesemääramise õigust. Neil alustel asutas ta koos G. Astiga Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei a. 1904. Speek seadis kokku ja esitas Eesti talupoegade saatkonna juhina siseministrile ja Eesti- ning Liivimaa kuberneridele märgukirja, milles nõuti radikaalseid demokraatlikke uuendusi ja Ühendatud Eesti- ja Põhja-Liivimaale laialulatuslikku autonoomiat. Karistussalkade eest oli S. sunnitud põgenema Lääne-Euroopasse (11. XII 1905.). Aastal 1906 Schveitsis kirjutas ja esitas sotsialistlikule Internatsionaalile aruande Eesti tööliikumisest. Tuli tagasi Peterburi, kus — asudes pöranda all — tegi tööliste seas revolutsioonilist haridus- ja organiseerimistööd ning toimetas ajalehte „Kiir“ ja pörandaalust „Tööd“. 1907. a. emigreerus, esiteks Berliini, siis New-Yorki, kus a. 1908 asus toimetama eestlaste ajalehte „Uus ilm“, millisel

kohal püsis 1910. aastani. Jatkas edasiharimist Wisconsinis osariigi ülikoolis, omandas siin a. 1912. kraadi Master of Arts ja a. 1915 doktorikraadi, kaitses väitekirja *The Singletax and the Labour Movement*. Aasta 1913 peale töötas S. tööstusolude komisjonis uurijana, reisisid tööoludega tutvumiseks läbi kogu Ühendriigid. Uurimistöö tulemusena valmis ta sulest 8 pikemat aruannet, millest mõned ilmusid trükkis. Aastal 1915 S. asus elama Washingtoni ja on 1917. peale Ühendriikide kongressi raamatukogu Ida-Euroopa osakonna juhataja. Avaldanud rea teaduslikke töid Ühendriikide tööõlisküsimuse, immigratsiooniprobleemi jne. üle. Suurimaks neist on *A Stake in the land*, milles autor esineb Ameerika ideaalide kaitsjana sisserändajate vastu. Eesti ellu puutuvaid küsimusi on Speek harrastanud elavalt; nii on tal suured teened Eesti tunnistamises Ühendriikide poolt, milleks tegi elavat kihutustööd Ühendriikide poliitikategelaste keskel. Eesti iseseisvuse ajal on Speek korduvalt võtnud sõna ka Eesti ajakirjanduses. Speegi praegune tööpõld on: 1. avalikult töötamas majandusteadusliku analüüsijana (economic analyst) Ühendriikide tööministeeriumis ja 2. eraviisil kirjutab Ameerika elu-olu üle välismaade ajakirjadele ja lehtedele „American Correspondent Service“ kaudu.

Välis-Eesti liikumises on Speegil suured teened, ja ta töötab almanakki tulevikuski toetada oma väärtusliku kaastöega.

Eestlane Inglise tuntumaks kulinaariks.

E. J. Kollistest enesest ja Eesti turismist.

Juba kaua aega elab Inglismaal eestlane E. J. Kollist, kes seal omale võitnud laialdase kuulsuse Inglise parima ja tuntuma kulinaarina.

Oma elukäigust kirjutab hra Kollist meie almanakile: „A. 1901 pidin lõpetama Hallelu kühelkonnakooli, kuid kukkusin lõpueksamitel läbi — ja keegi ei püüdnud ei varem ega siis endale teha selgeks minu kui vaeselapse seisukorda. Samal aastal sain tööpoisi koha Pärnus Batheldi kondiitriäris. Kolme kuu pärast ülendati mind õpipoisiks suuri vaevu, kuna olin eestlane. Ja mind üldse võeti õpipoisiks vaid seetõttu, et mu eest astusid samme saksakeelt kõnelevad sugulased.

Õppimise lõpetanud, sain a. 1905 koha Peterburis Grand Hotel d'Europe'as. A. 1910 reisisin Schveitsi, kus astusin Luzernis Schweizerische Hotel-Fachschule'sse, kus õppisin Saksa, Prantsuse, Inglise ja Itaalia keeli, korrespondentsi, raamatupidamist, teisi erialalisi üldteadmisi, siis veel veinide, menüü ja kaupade tundmist, lauakatmist, läbikäimise kombeid ja kokakunsti.

Pärast selle kooli lõpetamist a. 1911 reisisin Inglismaale, kus mul esimeseks teenistuskohaks oli Londoni Golden Crossi hotell. Järgneval suvitushooajal palgati mind Wighti saare suuremasse hotelli, kuna talveks sain juba koha Londoni Savoy-Hotelli. A. 1912 sain koha Cunard Line hiiglaslaevadele. Esimene reis oli mul hiiglasel „Lusitania“ (*), teine „Mauritania“ (**), Liverpooli ja New-Yorgi vahel. Kolmas pikk reis oli mul Ameerika turistidelaeva (üks esimeses klassis oli 600 reisijat) „Laciniaga“ (***) New-Yorgist Vahemerre (New-York, Madeira, Gibraltar, Alger, Ateena, Konstantinoopol, Haifa, Jaffa, Aleksandria, Malta, Napoli, Villafranca, Liverpool), mis kestis 5 kuud. Pärast seda olin jällegi Londonis Savoy-Hotellis, siis jälle nimetatud merehiiglastel, jälle Savoy-Hotellis, kuni maailmasõjani.

A. 1916 astusin vabatahtlikuna Inglise sõjaväkke, kus mind aga jälle määrati mu erialale — ja, võib olla, olingi mina see, kes oma toiduga aitas Inglise väejuhte jääda sitkeiks kuni võiduni?...

*) 32.000 tonni; lasti sakslaste allveepaadi poolt maailmasõja ajal põhja.

**) Samuti 32.000 tonni.

***) 29.000 tonni.

Pärast sõda olin jällegi kuulsamates hotellides oma erialal kuni tänaseni ja selle aja jooksul kirjutasin oma raamatu „French Pastry Confectionery and Sweets.“*)

Nii siis näete, et culinary kunst on õppida kasulikumaid ameteid, eriti ka neile, kel on soov reisida. Iseküsimus muidugi on, kuidas oleks võimalik seda õppida Eestis, et ka meie selle ala mehed võiksid tegutseda tõesti rahvusvahelisel kõrgusel.

Ajad on muutunud: 20 a. tagasi oli võimalik reisida siia Inglismaale ja siin seda tööd ja õpetust leida. Nüüd aga ei pääse enam: on asutatud kulinaar- ja hotelliasjanduse erikoolid, kuhu võetakse vastu ainult Inglise poisikesi. Veel teine tee on: vahetatakse õpilasi. Nii võetakse vastu Schveitsi koolidest õpilasi, kes soovivad õppida Inglise keelt, ja saadetakse siit õpilasi vastu.

Eesti on väike, aga looduselt ilus oma randade ja järvedega. Nii võiks Eestigi turismist teenida suuri summasid, kui ainult oleks vastavaid hotelle, suvituspaiku. Reklaam peaks tegema muret kõige vähem. Miks Eestis ei peeta hotelliasjanduses silmas eesküju schveitslastelt, kellest suur osa elab ainult reisijatest, turistidest?

*

See on kokkuvõetult hra Kollisti kirja sisu. Hra Kollist saadab meile tutvunemiseks ka ajakirja Hotell-Review'i nreid ja töötab tuleval suvel külastada Eestit.

*) Hra Kollisti raamatut, millest ühe eksemplari saatnud ka meie toimetusele, loetakse oma alal täielisemaks ja paremaks.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Läti eestlaskonna esimene kongress.

Laupäeval, 22. ja pühapäeval, 23. veebruaril s. a. peeti Riias Eesti Haridusseltsi ruumides esimest Läti eestlaskonna kongressi, millest võttis osa 19 hääleõigusega saadikut Lätis asuvate eesti organisatsioonide, koguduse ja koolide poolt, peale selle umbes 18 Riia eestlast sõnaõigusega ja mõned külalised kodumaalt.

Kongressi avas Riia Eesti Haridusseltsi esimees hra J. Verendel. Kongressile saatis tervitustelegrammi Läti haridusminister, mille ettekandmise järele Läti hümmni lauldi. Eesti vabariigi valitsuse ja Riigikogu esimehe nimel tervitas Eesti saadik Riias hra Virgo, mille järele Eesti hümmni lauldi. Eesti Haridusliidu nimel tervitas sekretär E. Vender, peale selle veel paljud Läti ja Eesti seltside esitajad. Telegrammilise, hiljemini ka kirjaliku tervituse saatis Eesti Karskusliidu, Feno-Ugria ja Välis-Eesti Ühingu nimel V. Ernits, kel polnud võimalik isiklikult kongressist osa võtta haiguse pärast.

Esimesena refereeris kongressil E. Vender teemil: Vabaharidustöö Läti eestlaste keskel ja koostöö eesti haridusliikude organisatsioonidega. Läti eestlaste organisatsioonide keskkoha loomisest kõneles õpetaja Akerman, soovitades asutada vastav keskbüroo Riia Eesti Seltsi juure.

Teisel päeval kõneles pr. Steinmann naiste ülesannetest haridustööl. Ka kanti ette V. Ernitsi poolt saadetud põhilased suvise lastevahetamise kohta Eestiga ja Läti eestlaste album-aastaraamatu kohta; viimase soovitas referent välja anda „Välis-Eesti Almanaki“ erinumbrina. Ülevaate eesti koolidest Lätis andis

hra Verendel, kuna kooli hoolekogude ülesannetest ja koostööst kooliga kõneles õpetaja Akerman. Liivlaste seisukorrast ja nende hariduspüüetest kõneles läti keeli liivi õpetaja hra Lepste, kelle kõne tõlgiti eesti keelde.

Kongressil võeti kokkuvõttes vastu järgmised resolutsioonid:

Kongress tunnistas tarvilikuks Lätis asuvate eestlaste organiseerimise eesti haridusliikudesse seltsidesse, et mitmesuguste vabaharidustöö vahendite kaudu tutvustada Lätis asuvaid eestlasi eesti kultuuriga: kirjanduse, kunsti ja teadusega ja selle kaudu süvendada nende rahvustunnet. Erilist tähelepanu soovitas kongress pöörata raamatukogude ja õpperingide organiseerimisele ja õppereiside korraldamisele.

Kongress otsustas asutada liidu kõigist eesti ühinguist Lätis. Liidu juhatuses peab igal ühingul olema üks esindaja. Esialgu luuakse ühinenemisbüroo, kes töötab välja liidu põhikirja, korraldab hariduslikke, teaduslikke ja kirjanduslikke ringe, asutab raamatukogusid, organiseerib ekskursioone jne. Kongress soovitas kõigile eesti organisatsioonidele Lätis selle keskkohaga tihedat ühendust pidada ja selle kaudu või ka vahetult vastavate organisatsioonidega Eestis.

Kongress avaldas soovi, et kõik eestlaste organisatsioonid toetaksid eesti kooli vaimliselt ja majanduslikult. Samuti otsustas kongress paluda Läti haridusministrit, et eesti koolidele Lätis riigi poolt toetust antaks. Kongress tunnistas tarvilikuks, et koolinõukogud töötaksid hoogsalt kaasa kooli ja kodu lähen-

damisel ja selgitaksid lastevanematele kooli ülesandeid ja kasvatuses sihte. Kongress pidas soovitatavaks ka suvist lastevahetust Eesti ja Läti eestlaste vahel, samuti ka Läti eestlaste album-aastaraamatu väljaandmist. Mõlemad ülesanded jäeti Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Seltsi juure loodava keskkorralduse hooldeks.

Lõppeks mõningaid andmeid Läti

eestlaste kohta. Lätis elab praegu umbes 8000—9000 eestlast, neist Riias umbes 2500, teised enamuses Eesti piiri läheduses.

Kõige vanem eesti kool Lätis asutati Marienburgis 1906. a. Riia eesti algkool asutati 1923. a. Eesti koolides Lätis olevat õpilasi umbes 150, kuna tunduv osa eesti lapsi õpivad lätikeelsetes koolides, osalt ka kodus.

New-Yorgi Eesti seltsid ühinenud.

Juba mõne aasta eest hakkas New-Yorgi eestlaste perele selgeks saama ühestöötamise vajadus. Omavahelised lahkuminekid olid viinud killunemisele ja uute seltside asutamisele, kes tihti oma vahel mitte just sõbralikul jalal asusid. See aga mõjus organiseeritud New-Yorgi Eesti seltskonna eluavaldustele väga nõrgendavalt. Esimene samm koostöötamise poole oli organisatsioonide vahelise komitee moodustamine ühiste suuremate ettevõtete korraldamiseks, milleks olid eeskätt Eesti vabariigi aastapäevade pühitsemine.

Nüüd on aga teostunud see, mis paari aasta eest veel päris võimatu näis — Eesti seltside täielik ühinemine uueks seltsiks „Ühendatud Eesti Seltsi“ nime all. See on tõenduseks, et üldhuvide kasuks on mahamaetud kõik isiklikud tülid ja juhtivatel tegelastel küllalt on jätkunud arusaamist isiklikud vastolud ohverdada suure üldise idee eest.

Ühinemise algatus on läinud välja spordi seltsilt. Ühiselt „Edu“ seltsiga, Muusika klubiga ja New-Yorgi Eesti klubiga moodustati organiseeriv toimikond, kus kaasa töötasid ühinemise mõtte heaks ka inimesed, kes varemini üldse kuskil Eesti seltsis polnud kaasa töötanud. Ühinemise mõtte haaras tugevalt kõiki seltsi. Nii on näiteks Muusika klubis ühinemise poolt hääletanud kõik liikmed.

Uue „Ühendatud Eesti Seltsi“ juhatusse valiti: esimeheks Saar (spordi seltsist), liigeteks hrad: Vaino („Edu“), Lootus (Muusika klubi), Kuusik (N.-Y. Eesti klubi) ja pr. Kukepuu (Muusika klubi).

Seltsil oma ruume veel pole, kuid on üüritud ruumid Läti seltsilt (1983 Madison Ave, New-York City), mille asukoht suurema osa eestlaste elamise raioonis (Harlemis).

„Ühendatud Eesti Seltsil“ on nüüd kaunis rohkesti varandust, kuna iga selts kaasavarana ikka midagi kaasa tõi. Nii on „Edu“ seltsilt kaunis hea raamatukogu ja klaver, spordi seltsilt spordivahendeid jne.

Seltsiliikmete arv on liitumise tõttu paisunud õige suureks. Liikmemaksuks on 25 senti kuus. Tegutsevad viis osakonda:

n a i s o s a k o n d, kes valmistab käsitöid, korraldab igal neljapäeval tee-õhtuid ja toimetab igasuguseid vähemaid asju, mis ei käi või ei sobi meeste ülesannetesse;

n ä i t e o s a k o n d pr. Tobiase juhatusel, kus harjutusel näidend „You never can tell“, mis liigete endi poolt ingliskeelest eesti keelde tõlgitud;

m u u s i k a o s a k o n n a s töötab end. Muusika klubi laulukoor pr. Kukepuu juhatusel;

s p o r d i o s a k o n d harrastab kehakultuuri ja moodustub peajasjalikult endise spordiseltsi liigetest; osa-

konnal on rohkesti võitused ja auhindasid;

rütmilise tantsu grupp töötab prl. Tobiase juhtimisel.

Peale selle on olemas veel kirjandusosakond, kes peamiselt hoolitseb raamatukogu ja selle täendamise eest.

Ühinemise tõttu leidub nüüd seltsil rohkesti aktiivseid tegelasi, kes igal ajal käed külge panevad, kui selleks vajadus avaldub.

Vaatamata lühikesele tegevusajale on Ü. E. S. pidanud seni kolm referaat-koosolekut, kus kõnelesid hra Taioste teemidel „Armastus ja sõprus“ ning „Isik ja seltskond“ ja hra Ch. Kuusik „Tulusad rahapaigutuse kohad“.

Muu seas on naisosakonnal ettevalmistusel suurem näitemüük, mis puhul Eesti tutvustamise mõttes tahetakse külla kutsuda Ameerika naiseltsi. Muidugi järgneks sellele siis vastukülaskäik.

Mitte kõik seltsid ei ole siiski liitunud Ü. E. S-ga. Nii on kommunistliku ilmavaatega organisatsioonid eemale jäänud, nagu varemgi, ja teevad „kodanlastele“ „ühist väerinda“.

Eesti selts „Ühendus“ Argentiinas.

Et viimasel ajal on kodumaa ajakirjanduses ilmunud mõningaidki teateid Argentiina eestlastest, sinnest elust ja olust, ja et mitmed neist kirjutustest eksikombel pole olnud täpsed, katsun siinkohal anda ülevaadet Argentiina eestlaste seltskondlikust elust ja tegevusest.

Eesti selts „Ühendus“ Argentiinas on Välis-Eesti eluõulisemaid organisatsioone ja ta ümber on kogunenud kõik kauemat aega siin elanud eestlased ning energilisemad tegelased. Esimene Eesti organisatsioon Buenos Airesis asutati 12. juulil 1924. a. nimega „Argentiina Eesti Selts“. Asutamiskoosolekust võtsid osa 32 siin elavat eestlast. Aga selts ei saanud edurikkalt tegutseda kaua: varsti tekkisid omavahelised hõõrumised. Ja 9. aug. 1925. a. laguneski selts kaheks — seda päeva tuleb lugeda „Argentiina Eesti Seltsist“ eraldunud „Argentiina Eesti Koloonia“ asutamispäevaks. — Alul püüdsid mõlemad organisatsioonid, võttes kokku kogu energia, tegutseda elavalt. Aga pea lõppes lõkkele lõõnud energia ja mõlemad ühingud hakkasid suikuma. Tol ajal, 1926. a., sõitsid kodumaalt Argentiinasse mitmed energilised seltskonnategelased ja nende õhutusel hakati otsima keskteed mõlema seltsi ühendamiseks ühiseks tugevaks organisatsiooniks. Sel mõttel kutsuti erapooletute algatusel 12. sept. 1926. a. kokku Buenos Airesi eestlaste üldkoosolek, valiti seal 5-liikmeline komisjon lahkuläinud seltside ühendamise teostamiseks. „Argentiina Eesti Selts“ oli ühinemisega nõus, „Argentiina Eesti Koloonia“ jäi aga oma eriseisukohale.

*

1. veebr. s. a. oli „Ühendatud Eesti Seltsil“ esimene suurem esinemine — pidu, kust osa võtnud oli rekordne arv eestlasi — midagi 500 ümber, mis omakorda on tõenduseks seltside koondumise tululikkusest.

Teine suurem esinemine oli 24. veebruaril — Eesti Vabaduspäeval, kuid selle üle ei ole meile jõudnud veel lähemaid teateid. **Ed. R.**

Eesti seltsi asutamine Chicagos.

Eestlaste arv Chicagos on peale sõda järjekindlalt paisunud, kuigi visamalt kui mereäärsetes Ühendriikide suurlinnades, sest eestlane eelistab ikka mere äärt.

Siiski on ka kord varemini eestlaste arv olnud Chicagos suurem. See oli enne sõda. Siis tegutses seal ka oma Eesti selts, mis tegelaste laialivalgumisega läks hingusele.

Nüüd kaua aastate järgi on jälle kord eestlased koondunud oma seltsi asutamiseks. 17. jaan. s. a. peeti ära asutamiskoosolek, millest osavõtjate arv oli küll vähene, kuid siiski alus rajati seltsile nime all „Chicago Eesti Klubi“.

9. veebr. s. a. oli avamiskoosolek, kus valiti juhatus koosseisus: esimees J. Olep, abiesimees A. Santluk, sekretär pr. E. Juudas, laekahoidja V. Reinvald ja ametita liige E. Matsiselts.

Seni on seltsil 18 liiget.

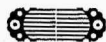
Neil põhjustel ajutine komisjon kutsus 26. sept. kokku eestlaste teise üldkoosoleku, millest osa võeti väga elavalt. Koosolekul otsustati asutada uus kesk-organisatsioon, kelle sihiks oleks kõiki eestlasi ühendada ja sisserändajaid toetada. Valiti 9-liikmeline komisjon põhikirja väljatöötamiseks. Komisjon täitis ülesande ja esines sellega 10. oktoobril eestlaste 3. üldkoosolekul. Nii sündis Eesti Selts „Ühendus“ Argentiinas. Nimi „Ühendus“ pidi näitama seltsi sihti. „Argentiina Eesti Selts“ likvideeriti 18. novembril 1926. a., ja varandus anti „Ühendusele“ üle, kuna „A. E. Koloonia“ tegevus jäi täiesti soiku. Nüüd algas uus ajajärk. Muretseti kiiremas korras hädatarvilikum inventar, telliti ajalehed ja soetati 150-kõiteline raamatukogu, mis koosneb pea täiesti Eesti klassiliste kirjanikkude töödest. Esimese tegevusaasta lõpul asutati keelpillide orkester, mis koosnes noortest sisserändajatest. Olles oma vahel hästi organiseeritud, tahtsid noored seltsi juhtimisi oma kätte haarata. See ülesanne neil seltsi peakoosolekul ka osalt läks korda. Aga kolm kuud hiljem suutsid seltsi senised tegelased jälle tulla esikohale ja sellest tuligi, et noored oma poolehoidjatega — kokku 22 isikut — seltsist lahkusid ja asutasid uue seltsi nimega „Üle-Eestimaalise Noorsoo Ühingu Argentiina Osakond.“ Nõnda tekkis jällegi kaks seltsi. Aga noorte lahkumine ei suutnud „Ühendust“ surmata ja tänapäev püsib „Ühendus“ kõve-mini kui kunagi enne.

Oma kolme-aastase tegevuse jooksul on „Ühendus“ kohaliku seltskonna poolehoidu suutnud ära teenida. On korraldatud perekonna- ja piduõhtuid. Igal aastal peetakse suure pidustusega Eesti Vabariigi aastapäeva. Seltsil on oma sega- ja meeskoorid, missugused tegutsevad hra Eduard Mägi juhatusel, ja näite-grupp pr. Liiv-Idami juhatusel. Iga uus sisserändaja leiab lahkelt vastuvõtmist ja saab esimesi juhtnööre. On antud ainelist toetust raskesse seisukorda sattunud eestlastele; mõne suguvenna surma puhul on selts vabatahtlike ametuste abil matmisi toimetanud jne. Ainukest raskust seltsi tegevusele teeb ruumide küsimus. Oma tegevuse jooksul on selts olude sunnil neli korda vahetanud ruume. Selle tõttu on kaduma läinud postisaadetisi. Selle puuduse kõrvaldamiseks oli eestseisus sunnitud otsima mingisugust kindlat sihtpaika postisaadetistele, ja selleks osutus sinne Boston-pank.

„Ühenduse“ palvel 1-st oktoobrist m. a. on Buenos Airesis The First National Bank of Boston'i juures avatud Eesti osakond, arvates 22. oktoobrist m. a. Eelpoolnimetatud pank on suuremaid ja asub südalinas Calle Florida 99. Eesti osakond asub panga alumisel korral aken nr. 7; Eesti osakonna asjaajajaks on hra Ryback Tallinnast. Iga sissesõitnud eestlane saab Eesti osakonnast igasuguseid informatsioone ja võib pangaoperatsioone toimetada Eesti keeles, milleks trükitud planketid Eesti keeles. Samuti võib iga eestlane nimetatud panka lasta adresseerida oma posti, mida siia-sõites ilma mingisuguse tasuta sealt kätte saab. Kui aga keegi soovib kirjad „Ühendusest“ kätte saada, siis lisatagu kirjale juure: Eesti Selts „Ühendus“.

Seltsi välisposti aadress on: Eesti Selts „Ühendus“. The First National Bank of Boston. Florida 99. Buenos Aires. Argentina.

Praegu asub „Ühendus“ hotell „Riga“ ruumides kesklinnas, kõigile hästi kättesaadavas kohas Calle 25 de Mayo N. 674—676. Seltsi õhtuteks on ajutiselt ainult laupäevad, millal tullakse kokku, et Eesti ajalehti lugeda ja sõbralikult juttu vesta. Kahjuks tundub meil siiski ajalehtedest puudus. Seltsi majanduslik olukord ei luba kõiki suuremaid ajalehti tellida, kuid lugejaid on palju, on ju see ainukeseks ühenduseks kodumaaga. Erilist tänu on teeninud „Postimees“, mida meile seltsi asutamisest peale täpselt ja ilma tasuta on saadetud.

Ringvaateid välismailt.

Eestlaste elujärg Argentiinas.

Argentiina Eesti Seltsi „Ühenduse“ juhatus saadab meile järgmise kirjutuse:

Viimasel ajal on Eesti ajakirjanduses ilmunud mõnigi kirjeldus Argentiinas viibivate eestlaste elust ja siinsetest töötingimistest. Kuna mitmedki neist eksikombel või meelega mitte just täpsed ei ole olnud, siis püüame toimetuse lahkel nõusolekul käesolevas ajalehes anda selget ja täiesti erapooletut ülevaadet Argentiinas, eriti tema pealinnas Buenos Aires'is elutsevate eestlaste elust-olust, töötingimistest jne.

Argentiinasse on eestlased hakanud sisse rändama alles hiljuti. Aastal 1922—1923 elasid siin alles mõned üksikud eestlased, ja nemadki ei teadnud kaasmaalaste siinlami-
misest midagi. Alles aastal 1924, kui väljarändamine Lõuna-Ameerikasse, eriti Brasiiliasse, hakkas hoogu võtma, rändas ka siia esimene grupp eestlasi sisse, umbes 30—50 inimest. Igal järgmisel aastal on sisserändajate arv kõikumud 40 ja 60 inimese vahel, nii et praegu elab Argentiinas umbes 300 kuni 350 eestlast. Nagu teada, puudub Argentiinas passisüsteem ja registreerimine, selletõttu tuleb ette, et täiesti juhuslikult kokku saab eestlastega, kes midagi ei tea kaasmaalaste ega nende seltside olemasolemisest. Muidugi hoiduvad mõnedki meelega kõrvale, on ju siin selleks kõik võimalused olemas: ela mis nime all tahad, ja nimeta mis rahvuse liikmeks aga tahad — sellest kiisitakse siin vähe. Seltsil on teada praegu 240 eestlase aadressid, kes seltsi ühel või teisel koosviibimisel ja pidul käivad. Ülejäänud hoiduvad täiesti kõrvale. Vanemaid sisserändajaid, kes üle 15 aasta siin elanud, on teada ainult 4 inimest. Suurem osa eestlastest on käsitöölised, perekonnainimesed, kellel kas perekond siin ehk kodumaal. Aastatel 1925 ja 1926 püüti rohkem üheskoos elada, aga viimasel ajal elavad eestlased mööda suurlinna laiali, enamuses kesklinnas.

Hiljutise sisserändamise tõttu ei ole eestlased majanduslikult just hiilgavas seisukorras. Ühel eestlasel on oma väiketööstus, kuna äri alal seni keegi tegutsenud ei ole. Mõned üksikud käsitöölised teevad tööd äridele ehk töötavad iseseisvalt, suurem osa töötavad päevapalgalistena.

Elukutse poolest on siinsed eestlased enamuses mehaanikud, maalrid, rätsepad jne. Majaomanikke on kolm. Vähestel on oma korter, suurem osa elab üksikutes tubades, sest üürid on nii kõrged, et ei luba harilikul surelikul korterit pidada. Keskmise käsitöölise teenib 6—8 peso päevas ja ei saa öelda, et ta elaks kehvasti. 2—2,50 sendiga saab siin üksik inimene päevas keskmiselt ära elada. Tuba ühes söögi ja voodipesuga maksab 65—90 peso kuus. Aga vähe on neid, kes omale seda lubavad, püütakse vähemaga läbi saada ja elatakse kuidagi oma-ette. Kohaneda siin eestlasel on võrdlemisi raske ja elu tundub igav. Võõrad olud, võõras keel ja kliima mõjuvad selleks muidugi kaasa. Suuremaks meelelahutuseks on seltsi õhtud, kus kuuleb emakeelt ja ilmub tunne, nagu oleks see koht tüki kodumaad. Suvel pakuvad rohelisse-sõidud erilist huvi ja neid korraldatakse õige tihti, samuti perekonna-õhtud jne.

Et eestlased Argentiinas väga halvasti elaksid, nagu seda hiljuti ühest suuremast Eesti ajalehest lugesime, ei vasta sugugi tõele. Samuti teade, et suurem osa magavad ja söövad puu kastidel. Mõni üksik uus sisserändaja võib seda küll teha, aga meie teada elavad pea kõik keskmist viisi.

Töötingimused Argentiinas on rasked ja see pole saladus. Suurem Buenos Airesi ajaleht „Critica“ tõi hiljuti umbkaudse statistika, et ainult Argentiina pealinnas Buenos Airesis on üle 300.000 töötat töölise. See kohutav arv annab iseenesest ülevaate tööoludest.

Jõulud Uruguais. Salk eestlasi esimesel, siin ühllasi ka viimasel, jõulupühal Montevideo suures mereäärseis pargis „Parque Rodó“, pahemalt: hra Aleksander Telg, prl. Laine Telg, pr. Liisa Telg, pr. Aino Telg-Pea, hr. Eduard Pea, hr. Osvald Saster ja hr. Anton Sõitja.

Kuid peab toonitama, et iseseisvat ja vilunud käsitöölisi see ei hirmuta. Kui veel isikul on kindel, iseteadev ja julge ülesastumine, siis leiab mees ka praegu teenistust. Auto-mehaanikud, mehaanikud, valajad, puutöölised, maalrid, kullasepad, kellasepad, rätsepad, kingsepad leiavad kergemini tööd ja päevapalgaks on neil keskmiselt 6—8 peso. Muudel aladel on raskem teenistust leida. Üldse tasub meestetöö enamast kaunis hästi ära. Palju parem on naisterahvastel: õmblejate ja modistide palgad on keskmiselt 2—4 peso päevas, ja selle rahaga palju enesele lubada ei saa. Majateenijate olukord on parem, palgad 40—75 peso kuus.

Intelligent tööjõul pole siin midagi peale hakata (välja arvatud tehnilise haridusega, kes valdavad kas Saksa, Inglise ehk Hispaania keelt). Haritlasi on Argentiinal eneselt küllalt. Kui niisugune isik siia sõidab, kõljab ta ainult mustatööliseks. Samasse seisukorda satuvad isikud, kel pole mingisugust eriala ehk on halb oma alal. Mustatöölistel tuleb töötada väga rasketes tingimustes ja päevapalgaks on 2—4,50 senti. Selle saatuse osaliseks on kahjuks nii mõnigi eestlane langenud. Linnas on mustatöölisel raske tööd leida ja olud sunnivad kuhugi kaugele raudtee tööle minema. Aga see on juba halvem kui halb. Maal valitseb tihti veepuudus; piiratud söök ja elamine telkides igasuguse ilmastikuga murravad pea tervise, aga väljapääsemine on raske, harilikult puudub raha tagasi sõiduks. Nii mõnigi on tuhat kilomeetrit jala matkanud, et aga jälle tagasi pääseda.

Nii mitmel korral on Eestist teadete saamiseks maa saamise kohta pööratud sinise Eesti seltsi „Ühenduse“ poole.

Riigimaad Argentiinas on võrdlemisi vähe, ainult kaugetes Chaco, Formosa ja Misionesi provintsid, kuna Kesk-Argentiina maa-alad on eraomanikkude käes. Nimetatud kolmest provintsisst müüb valitsus soovijatele maad, kuid ei anna asumiseks tasuta. Müügi tingimised on mitmesugused, pidades silmas maa-ala asukohta. Võrreldes Eesti oludega on maa hind küllalt kallis ja ka ei oleneed maa-alad meile, eestlastele, vastu võetavad juba looduse tingimuste (nimelt kliima) poolest. Kesk-Argentiinas on küllalt head

maad ja see oleks ka kliima poolest meile vastuvõetav, kuid on eraisikute omandus ja seisab suurelt osalt kasutamata. See maa on suurmaaomanikkudel ammu ostetud võib olla mõnede pesode eest, kuid praegu nõutakse 250—1300 peso hektaarist, arvestades asupaigaga, kaugusega linnadest või raudtee jaamadest. Kui seda hinda võrrelda Eesti oludega, on see võrdlemisi kallis, ja teiseks — kui kellelgi see summa raha on olemas, siis vist küll ei tasu teda maasse mahutada, sest saadused on koha peal kaunis odavad, mis tingitud sellest, et põllumees ise ei jõua müüa kauguse tõttu tarvitajale otsekohe, vaid ülesostjate kaudu.

Kui ülaltoodud andmed puudulikud, palume pöörata Eesti Seltsi „Ühenduse“ poole aadressil, mis toodud käesoleva nr. osakonnas: Organiseeritud Välis-Eesti.

Eestseisus.

Brasiilia ja Eesti.

Põline Brasiilia elanik Augusto J. Uint kirjutab Välis-Eesti ühingule:

Lugedes „Välis-Eesti Almanaki“ I ja II-st, leidsin neist oma suureks rõõmuks üleskutseid tööks meie kalli kodu tutvustamiseks välismaile, mille tagajärjeks tingimata oleksid kaubanduslikud sidemed välismaa turgude ja Eesti kaubanduse ning tööstuse vahel. Lubatagu seepärast mulle, kuigi kauemat aega väljaspool Euroopat, aga ometi sünni ja vere poolest eestlasele, almanakis avaldamiseks saata paar rida arvamisi, mil teel võiks teostuda Eesti ja ta saaduste tutvustamine siin Brasiilias, eriti S. Paulo linnas, mis on Brasiilia Ühendriikide suuremaid kaubanduse ja tööstuse keskkohti.

Pean oma kohuseks nimetada kohe alul, et elan Brasiilias juba 20 aastat, sellest ajast töötan 15 aastat Sao Paulos suurkaubanduses, olles praegu ühes ehituste kompaniis arvejaoskonna juhataja. Varem olin samas kompaniis ka kaubanduse jaoskonna abi-juhataja. Peale selle on mul enesel väiksem kaubanduse kontor, kus töötan omaenese käe peal. Praegu selle tegevus küll seisab põhjusil, millest kõnelen allpool. Kuid, nagu näete, ei ole mulle siinne kaubandus võõras uudismaa.

Praegu põeb Brasiilia tugevat kaubanduse ja tööstuse kriisi, mille põhjuseks kohvi suur üleproduktsoon ja valitsuse püüe kohvi hindu hoida kõrged seeläbi, et mitu aastat takistas väljavedu. Seega on aga erutatud teised maad enam kohvi kasvatama. Brasiilia kohvile on ilmunud tõsised konkurendid ja on langenud Brasiilia kohvi nõudmine maailmaturul. See on saanud faktaseks Brasiiliale, nii et põeb rasket kriisi siinne kohvikasvatust, mis tõmmanud kaasa kogu majanduse. Osalt on kriisi põhjuseks ka siinne sisepoliitika, mis praegu tugevasti käärimisel, ja Brasiilia valuuta väike väärtus (dollar maksab praegu 9\$000, naelsterling 46\$000), kuna sisseveetavad kaubad tulevad tasuta dollarites ja maela-

des, tollimaksud aga kulla väärtuse alusel.

Siiski pean praegust kriisi ainult ajutiseks. Brasiilia on just praegu niisuguses arengujärgus, kus ta kaubandus, tööstus kui ka ehitused on võtnud suuremat hoogu ja rahvaarv jõudsasti kasvab. Ka on Brasiilia vabariik ju väga rikas maapõue- ning loodusevaradest. Praegu küll ületab sissevedu tugevalt väljaveo ja see kestab ka tulevikus, nii et Brasiilia jääb mitmelegi maale õige tähtsaks turuks.

Seepärast arvan, et just praegu on paras aeg siin Eesti ja ta saaduste tublics tutvustamiseks. Seesuguse tutvustamise eeltööde edukuseks vajan konkreetseid andmeid Eesti arengu kohta iseseisvuse ajal (varemalt aega puudutataval andmel on ainult ajalooline tähtsus), nimelt: Eesti poliitiline seisukoht maailma riikide peres; sisepoliitiline seisukord; andmed põllumajandusest, tööstusest, kaubandusest, maapõue varandusest, välja-veetavatest ja sisseveetavatest kaupadest; Eesti turismi maana; sadamad ja raudteed (et teda esitada kui transiitmaad). Soome ja Poola on oma tutvustamiseks teinud siin palju ja heade tagajärgedega. Tutvustamistööd aga läheb siin vaja, kuna ei rahvas ega kaubandusringkonnad ei mõista teha õiget vahet uute riikide ja Venemaa vahel. S. Paulos asuv Eesti Abiandmise ja Kultuuri Selts „Uus Kodu“, kelle juhatause liige olen ka mina, on siinsele ajakirjandusele andnud mõned read Eesti üle — esimene kord „Uue Kodu“ avamispäeva puhul. Need kirjutused võeti ajakirjanduse poolt vastu ja toodi ära suure huviga ja heatahtlikult. „Uue Kodu“ juhatus tahaks selles suunas veel midagi teha, kuid meil puuduvad ju igasugused andmed.

Edaspidises kirjavahetuses tahan teatada, missugused Eesti kaubad võiksid siin leida turgu jne.

Paremate, suguvendlikkude tervitustega

J. Uint.

Suguvendade olukord Venemaal.

Teatavasti elab Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liit üle praegu kaugeleulatavaima tähtsusega ajajärku omas elus. Ühenduses viie aasta majandusplaani teostamisega on Venes hakatud väga järsult läbi viima põllumajanduse kollektiviseerimist, suurte ühispõllumajapidamiste, n. n. „kolhooside“ loomist.

Ei ole siin kohal meie ülesanne hakata seda protsessi hindama selle läbiviimise otstarbekohasuse seisukohalt. Selle objektiivseks hindamiseks puuduvad pea täielikult vastavad andmed, ja lõppeks ei olenegi kogu see protsess mitte tema esialgseist majanduslikkudest saavutustest, vaid olemasolevaist sotsiaalsetest jõuvahekordadest ja nende enesemaksmapaneku tendentsidest. Tõsisemad ühismajapidamiste asutamise tagajärjed võivadki avalduda ainult tulevikus, kuna esialgsed raskused oleksid paratamatud vist isegi kõige ideaalsemal korral. Kuid neist nähtavasti ei küsita praegu Venemaal.

Mil kombel mõjub kolhooside loomine Venemaal asuvasse eestlastesse?

Siin võib tegemist olla peaaeglikult kahe juhusega: puhtrahvuslike eesti kolhooside asutamisega neis asundustes, kus eestlasi suuremal hulgal üheskoos asumas, ja segakolhooside asutamisega neis kohtades, kus eestlased vähemuses venelaste ehk muude rahvuste keskel laiali.

Esimesel puhul, puhtrahvuslike eesti kolhoosides, oleks eestlaste rahvuskultuuriline iseolemine võrdlemisi hästi garanteeritud ja kaitstud. Kõik eestlased kokku moodustaksid nagu ühe suure perekonna, kelle keskel oleks maksev eesti keel ja rahvuslik meel. Loomulikult ei tuleks eestikeelsesesse kolhoosi muukeelseid võõraid, ehk kui nad tuleksid, siis oleksid nad summitud ise eesti keele ära õppima, kuna eestikeelne enamus määraks üldise kõnekeele.

Et niisuguseid eesti kolhoose juba enne tänavust sügist Venemaal olemas oli, selle kohta on leidunud andmeid „Edasis“ ja teistes Venemaa eestlaste ajalehtedes ja ajakirjades. Et niisuguseid rahvuslike kolhoose praegugi suuremais eesti asundusis

asutatakse, näib päris kindel olevat, kuigi sellest praegu täielikku ülevaadet ei ole. Need rahvuslikud kolhoosid on igatahes head kaitsekindlused oma rahvuse alalhoidmiseks eesti asumikkude hulgas Venemaal.

Kahtlemata asutatakse aga praegu väga palju segakolhoose, sest ei ole vist palju puhtaid eesti asundusi, vaid ikkagi on kas nende keskel ehk nende läheduses venelasi ehk muid rahvaid. Kolhoosi asutamisel aga harilikult rahvuslikest vahedest ei küsita, vaid asutatakse kokku kõik teatud territooriumil asuv rahvas, küsimata nende rahvusest. Loomulikult pääseb selle juures vene keel esikohale ja muutub suure ühispere igapäevaseks kõnekeeleks, mille tahes või tahtmata peavad tarvitusele võtma ka eestlased. Vanem põlv võib ju selle juures oma eesti keele oskuse siiski kuidagi alal hoida, kuid noorema põlve juures on see juba pea täiesti võimata, raske isegi siis, kui leiduks väljaspool kolhoose eestikeelseid koole ja haridusasutusi, nagu neid praegu Venemaal parajal määral olemas. Segakolhooside rahvusi ühte sulatav mõju tohiks igatahes olla äärmiselt kõrge, vahest ehk kõrgem isegi kui Ameerika Ühendriikide rahvaste ühtesulatamiskatlas.

Lähemal ajal pole mingit võimalust saada üksikasjalisemat ülevaadet segakolhooside tekkimisest ja nende mõjust Venemaa eestlastele. See võimaldub alles mõne aasta pärast, kui Venemaal on ühel ehk teisel teel ülemineku raskustest jagu saadud ja olud jällegi selgunud, ükskõik mis suunas.

Praegu võime noteerida ainult mõningaid meile teatavaks saanud ülemineku nähtusi Venemaalt. Kuna tubli osa eesti asunikke kuulus võrdlemisi jõukate hulka Venemaal isegi kuni viimaste aegade ni, siis loomulikult ei võinud nendele viimased korraldused meeldida. Nad sattusid tahes või tahtmata „kulakute“ hulka, ja sellest on tekkinud oma osa kokkupõrkeid. Paar kuud tagasi registreerisid ajalehed paari eesti asuniku mahalaskmist. Alles hiljuti põgenes üks eesti mölder kodumaale. Üldiselt on aga teada, et Venemaalt ei lubata praegu välja rännata ja et endistelt jõuka-

matelt talupoegadelt eksproprieeritakse varandus seljaskantavate riietenä ja nad ise saadetakse kodukohalt minema. Kui nad enesele kusagil tööd ei leia, siis ootab neid metsades sunnitöö. On võimata öelda, kui suures ulatuses seda on sündinud eesti asunikudega. Üldiselt võib aga arvata, et eestlased on nendele omase realistliku olukorra käsitamise kohaselt katsunud kohanda urte oludega, kõrvale hoidudes ilmaaegsetest konfliktidest, millistest nii kui nii poleks mingit kasu olnud. Sellepärast võib

arvata, et praeguse üleminekuaja raskused Venemaal eestlaste elusse siiski üldiselt erakordse teravusega ei lõika, üksikjuhused muidugi välja arvatud.

Kaanadast.

Kaanada leht „The Sunday Province“ jutustab, Stuart Lake'is Briti Kolumbias asuvat ühes admiral Pitkaga praegu kolm perekonda eestlasi. Varemini olevat siin kaheksa perekonda eestlasi asunud. Teised olevat nüüd mujale siirdunud.

Eesti sportlaste edu välismail.

Eestlasele omase seiklustungi ja omal ajal hoogu läinud väljarändamise hoo tõttu on käesoleval ajal välismaal õige rohkesti püsivalt elutsevaid eestlasi, kes võõra rahva hulgas, eemal kodust, teenivad igapäevast leiba ja spordivad seejuures vabal ajal. Ei ole küll ükski välismaal viibivatest eestlastest jõudnud maailma paremate saavutusteni, kuna viimased on võimalikud vaid neile, kelle varanduslik seisukord lubab harrastada tegevsporiti nii, nagu seda tehakse välismaal. Siiski on eestlaste saavutused tähelepanu äratanud, eriti nende sportlaste tagajärjed, kes juba enne väljarändamist olid nimega mehed.

Lisaks püsivalt välismaal viibivatele sportlastele sõidab Eestist igal spordiaastal hulgaliselt tegevsporitlasi välismaale võistlema. Nii käivad väljaspool Eesti piire kergejõustiklased, jalgpallimängijad, tennise-mehed, maadlejad, poksijad ja teised. Raske-d on olnud võistlused välismaa parimatega, kuna sealsed harjutusvõimalused on meie omadest mitmeti paremad. Siiski, Eesti atleedid on lõõnud läbi mitmel alal ja on oodatud külalised võistlustel välismaa staadionidel, maadlusmattidel ja tõstekan-gide juures. Kui meie kergejõustik üld-joontes peab alistuma välismaa ees, seda enam on võimalusi edukaks esinemiseks raskejõustiklastel — maadlejatel, tõstjatel ja poksijatel.

Vaatleme üksikuid alasid eraldi.

Maadlus. Välismaal elutsevatest Eesti maadlejatest on lõõnud läbi endine Eesti meister kärbeskaalus **Koolman**, kes tuli kahe aasta eest Austraalia meistriks. **Koolman** elab Austraalias kestvalt; on nüüd loobunud tegevsporitimisest ja jagab asjalikke õpetusi Sydney ja Melbourne'i noortele maadlejatele. Teine Eesti maadleja, keda elu on kannud välismaa pinnale kestvalt, on New-Yorgis elutsev Eesti vabamaadluse maailmameister **Osvald Käpp**. Käpp kutsuti Ameerikasse treenerima seal-seid eestlasi ja valmistama neid ette võist-lusteks. Seejuures Käpp on jäänud ise as-jaarmastajaks ja võtab osa Ameerikas korraldatud maadlusvõistlustest korduvalt. Mees on lühikese aja jooksul tulnud pea igal võistlusel väljapaistvale kohale, vaatamata sellele, et on võtnud osa isegi raskekaalus, olgugi et Käpp normaalselt on kergekaalu maadleja.

Välismaal elutseb veel hulgaliselt maad-lejaid-eestlasi, eriti Soome on neid koõndu-nud palju. Helsingis elavad paljud Eesti esimeseklassi maadlejad, nagu **Kusnets**, **Loo**, **Pütsep** ja **Kukk**. Praegu maad-leb tegevvalt küll ainult **Kusnets**, kes tuli vii-mastel Eesti esivõistlustel Eesti meistriks kerge-keskkaalus. **Loo** on olnud varemalt mit-mel korral Eesti meister poolraskeskaalus ja esinenud edukalt igal poolt välismaal. Praegu ta on loobunud võistlemisest ja jätkab oma elu igapäevase töö kõrval vä-heste harjutustega. **Pütsep** on esimene Eesti maailmameister ja Olümpia kuldme-dali võitja. Ta on vanimaid maadlejaid ja üks Eesti nime tutvustajaist välismaal. Harrastas omalajal näitlemist, kuna võttis osa mitmest Eesti esimesest filmist. Seega on **Pütsep** ühtlasi pioneer Eesti filmitöös-tuses. **A. Kukk** on sportinud igal alal; ta on poksitud, maadelnud, kergejõustikku teinud, rattasõitja ja kiiruisutaja olnud. Nüüd peab soomlastega hankimis-läbirää-kimisi Eesti ja Soome vaheliste võistluste korraldamiseks. Eesti maadlejatest on tul-nud välismaal edukalt kohale maailmameis-ter **Väli** ja **Kullisaar**.

Poks on meil võrdlemisi noor ala, kuid on annud üldiselt keskpärase poksitasapinna juures mõningaid väljapaistvaid nimesid, kes ka välismaal on lõõnud läbi edukalt. Välismaale rännanud Eesti poksijaist on **Ervin Klausner** Brasiilias, **B. Põdder**, **A. Maasik** ja **V. Palm** Ameerikas. **Klausner** esines Brasiilias elukutselisena ja võrdle-misi edukalt. See oli tol ajal, mil poks Bra-siilias oli veel populaarne, ja võistlusi kü-lastas laialdane rahvahulk. Nüüd poks on kaotanud oma hea kuulsuse Brasiilias, ja **Klausner** astub seetõttu ringi harva. **B. Põdder** lahkus Eestist juba viie aasta eest. Alul poksis ka elukutselisena, kuid loobus hiljem rusikavõistlusest, kuna kergemate kaalude meestel on raske lüüa läbi poksi metropolis. **A. Maasik** võistles edukalt as-jaarmastajana, kuid on praegu eemal ring-ist kõrvaahauguse tõttu.

Kõige suurem edu on saatnud **V. Palmi** tema võistlustel New-Yorgis ja ümbruses. **Palm** lahkus Eestist läinud aasta hilissügi-sel ja võistles esmakordselt Ühisriikide pin-nal 1929. a. detsembris. Kümme võitu tuli **Palmile** järjest ja auhindadeks sai mees kõiksugu kribu-krabu kõrval väärtuslikke esemeid, nagu kulduure, briljantsõrmuseid

ja aurahasid. Käesoleva aasta alul V. Palm võitis osa suurtest „Kuld Kinda“ poksivõistlustest, millel oli ringis üle 3000 poksija. Palm võitis kerge-keskkaalu ja omandas seega juba kuulsuse suures Ameerikas.

Meie kodumaa poksijad on käinud ka võrdlemisi palju välismaal võistlemas. Kuura, Lukk ja Tender on tulnud Soomes ja Rootsis pea igal võistlusel kohale.

Tõstjad omasid aastate eest väga palju maailmarekordeid ja Eesti tõstesport oli levinud hea kuulsusega üle Euroopa. Viimasel ajal Eesti tõstjad ei ole küll püsivalt võistelnud välismaal, kuid kodumaal ei ole langenud tõstmise tasapind üldiselt. Vaid väiksem on huvi tõstmise vastu.

Kergejõustik. Aastate eest, mil eestlased A. Klumberg, H. Tammer, J. Lossmann ja teised väljapaistvamad mehed käisid läbi kogu Euroopa risti ja põiki ja näitasid võistlustel haruldasi saavutusi, omas Eesti kergejõustik välismaal hea kuulsuse. Eestit nimetati A. Klumbergi saavutiste järele tabavalt „kiirusvõistlejate maaks“, kus võrsusid järjest mitmekülgsed mehed.

Läinud aastal eestlased käisid võistlemas Riias, Vilnos ja Soomes, kus suurem edu oli F. Beldsinskil, J. Tiisfeldil ja Saara Teitelbaumil. Välismaal elutsevatest Eesti kergejõustiklastest tuli Martin Saar Austraalia meistriks kettaheitjes, G. Kalkun, meie parem kettaheitja, õpib Schveitsis Genfi NMIKU kehakasvatuse instituudis, kus jätkab hoolsalt harjutusi. Danzigis elab teivashüppaja G. Tamman, kes purustas läinud aastal Eesti rekordi. Pikamaa jooksja Alfred Maasik elab alaliselt New-Yorgis. Et Ameerika jooksjate üldtasapind on üle maailma parem, ei saavuta A. Maasik loomulikult esimesejärgu osavõtjatega võistlustel kõige paremaid kohti, kuid tema tagajärjed on siiski enam kui rahuldavad.

Jalgpallis Eesti võitis läinud aastal Riias Balti turniiril Läti ja Leedu ees Balti

meistri nime. Maavõistlusel Tallinnas Läti kaotas. Eesti kaotas Soomele ja Rootsile.

Brasiilias elutseb endine Kalevi meeskonna mängija R. Pöder, kes harrastab igapäevase töö kõrval vahete-vahel ka jalgpalli.

Eesti käsipall on tasapinnalt täiesti võrdne maailma paremate riikidega. Eriti võrkpall, mida peetakse maailma paremaks, kuma lätlased, kes võitsid 1926. a. Kopenhaagenis maailmameistri nime, on saanud lüüa eestlastelt mitmel korral tugevasti. Korvpallis Eesti mängijad on tehniliselt hästi arenenud, puudub vaid mängu puhtus, millega Ameerika esikohal. Balti riikides on Eesti tänavu esikohal, kuna Läti kaotas maavõistluse tugevalt. Eesti korvpallist on huvitatud ka ameeriklased, mis tõestatud sellega, et Chicago suurem leht „Chicago Tribune“ annetas Balti riikide parema meeskonna selgitamiseks suure ränd-pokaali.

Välismaal esinevad eestlased korvpallis Genfis ja Prahias. Genfis võistlevad NMIKU kehakasvatuse kooli õpilased ja Prahias sealsed Eesti üliõpilased. Mõlemad eestlaste koondised on tulnud nende linnade meistriks.

Tennises ei ole eestlased löönud rahvusvaheliselt läbi, kuid meie paremad mängijad on tulnud meistriks mitmel korral Soomes ja Lätis. Ka ping-pongis on peetud rahvusvahelisi mänge.

Suure menu osaliseks on saanud ka meie elukutselised maadlejad, kelle kandvaks jõuks on seitsmekordne maailmameister Jaan Jaago.

Eesti sportlased, kes on valinud endale elukohaks mitmesugused riigid laias maailmas, on peaaegu igal pool koondunud Eesti seltsidesse ja esinevad välismaal eestlastena.

Möödunud aasta Eesti kirjandus.

Viimaste aastate Eesti vaimlist arenmist jälgides on ilmne, et kirjanduse tõus on kõige jõulisem ja tulemusrikkam. Kirjaniiku eksisteerimine elukutselisena pole ammugi enam haruldane, vaid pigemini juba hakkab tunduma loomulikuna. Võrreldes kujutatavate kunstnikkudega, kelle arv ulatub üle 100, on kirjanikkude pere õige väiksearvuline — neid on umbes 40. Kuid pooled neist neljastkümmest elavad oma loomingu, millele muidugi lisandub ka riikliku kultuurkapitali iga-aastane toetus. Pooled töötavad kõrvalametites toimetajatena, õpetajatena jne. Et rahvas suudab kanda kirjandust, ilmneb ka sellest, et ilukirjanduse kirjastamisega tegutsevad kirjastused on püsinud hea tervise juures ja näidanud edukat arenemist. Iseseisvuse kestel iga aasta on ületanud eelmisel aastal ilmunud ilukirjanduslike toodete arvu. Sellest selgub, et kirjandus kui tähtsaim tegur kultuuriarengus on omale juba suutnud luua vajalise pinna püsimiseks ja kasvamiseks, mis omakorda on iseseisvuse aastate suurimaid rahvuskultuurilisi võite.

Kesk- ja ülikoolihariduse kättesaadavus omalt poolt on võimaldanud kirjanikkude arvu suurenemist. Võib kahtlemata öelda, et meie päevil ka kõige kehvelmal õpiahimulisel hariduse omandamine on kümme korda kergem kui oli see vene ajal. Seetõttu on see aeg juba vist käeski, kus enam ühtki sündinud kirjanuslikku andi talutaresse ega keldrikorterisse vaimlisse pimedusse ei närtsi, nagu see nii oli kahtlemata kõigil eelmistel aasta-sadadel, kus teised rahvad kirjutasid suurteoseid, eestlased aga heietasid primitiivset regevärssi või vestsid vähenõudlikke muinaslugusid Suurest Tõllust või Vanapaganast. Nüüd võib loota, et niipalju kui saatuse õnneloosiga meie rahva hulka kirjanuslikku andi satub, siis see enam meie kultuurile kaduma ei lähe.

Niipalju üldiselt meie kirjanduse arenemisvõimalustest ja väljavaadetest. Käesole-

va kirjutuse ülesandeks pidi aga olema möödunud aastal ilmunud algupärase kirjanduse ülevaatlilik hindamine. Asume selle juure.

Peab mõnna, et kuigi mõne aasta kirjandustoodang arvult ületab eelmise aasta oma, siis see alati pole nii ka teoste kunstilise kaaluga. Teoseid, mis enesega lisavad kivi meie tõusva kirjanduspüramiidi tippu, ei ilmu igal aastal ühel määral. Mõni aasta ses suhtes on vähemate tulemustega. Suurem hulk teoseid omavad tähtsuse kui kirjanduse sisuliku haaravuse laiendajad, kui vundamendi mitmekesistajad ja kõvendajad.

Möödunud aasta toodangust peab esimesena nimetama A. H. Tammsaare suurmaani „Tõe ja Õiguse“ teist jagu. Selle romaani esimene osa, mis ilmus aastate eest, andis suurejoonelise läbilõike meie küla ühiskonnast umbes 40 aasta eest. See monumentaalne kujutus meie küla teoorjusele järgnevast ajajärgust andis meie kirjanduses senitundmata jõulisi kujutusi talurahva päev-päevasest võitlusest loodusega, saatusega ja ümbruskonnaga ja sai suursündmuseks kirjanduses. Möödunud aasta lõpul ilmunud romaani teises osas kirjanik kujutab teist meie rahva võitlusvälja — samal ajal, kui Vargamäe peremehed arendasid edasi omi tülisid ja pidasid ränka eluvõitlust, käis linnas samuti rasketerohke võitlus hariduse omandamise eest. Kroonu keskkoolid olid meie rahva liigetele mitmel viisil kättesaamatud. Väljapääsuks olukorlast oli dir. Mauruse (Treffneri) eragümnaasium, kus vaevaga rühkisid edasi need, kes pidid saama rahva kultuurikandjateks tulevikus. See teinegi osa eestlaste võitlemistest orjaaja pärandustest ülesaamiseks on Tammsaare poolt valgustatud kaasakiskuvalt ja kuulub möödunud aasta saavutuste esirinda.

Romaanikirjanduse juures peatudes tuleksid järjekorras mainimisele k.-ü. „Looduse“ romaanivõistlusel auhinnaga kroonitud 5 romaani — A. Kirsimäe „Puhastus-

tuli“, R. Janno „Metsmees“, R. Sirge „Rahu! Leiba! Maad!“, E. Krusteni „Mineviku jahil“ ja R. Saksa „Kodutu“. Esimene neist krooniti esimese, kaks järgmist teise ja kaks viimast kolmanda auhinnaga. Arvustus leidis aga peaaegu üksmeelselt, et auhinnamõistjad siin auhindade suhtes pole tabanud õiget järjekorda. Kahtlemata paremaks nendest romaanidest tuleb pidada R. Janno „Metsmeest“ ja E. Krusteni „Mineviku jahil“. Janno romaan keerleb meie hõimutegelaste ringides, jutustab mordvalasest Peedra Smirnovist, kellest Tartus taheti kasvatada mordvalaste haridustegelast ja rahvuslikku äratajat. Nende vagade soovide kandjate püüded aga pidid olude sunnil paratamatult purunema ning kõige oodatud asemel Peedrast sai vaid käristatud hingega noormees, mordvalane ilma kodumaata.

Teiseks Janno romaan peegeldab meie ülikoolilinna seltskonna tasapinda, lastes sellele langeda kibedaid arvustusi. Romaani ideestik on kutsunud välja poleemikat ajalehtedes ja oma humoristliku muigleva ladususega see romaan suudab rahuldada kõikide lugejate nõudeid. E. Krusteni romaani vooruseks on ta omapärase stiiliga jutustamisviis. Sisult see valgustab hangeldajate-kaubitsejate keskkonda Tallinnas vabadussõja järelepäevil.

R. Sirge „Rahu! Leiba! Maad!“ puhul arvustajad on autorile teinud etteheiteid teose pikaks venitamise eest ja paiguti protokollilise üksikasjatsemise eest. Kuid romaani tugevam külj ongi just, et ta võimalikult pisimate üksikasjadeni kujutab Vene revolutsiooni eelpäevi ilmasõja ajal Tartus. Kes neid päevi ise üle elanud, peab tunnistama, et Sirgel revolutsiooni eelse ja aegse argielu kujutamine on tabatud nii tõetruult ja täielikult, et nende päevade meeletuletamine selle romaani kaudu on palju tulemusrikkam, kui ajalehevõrkade läbitulnimine. Nende aegade meeletuletamiseks see romaan omab A. Jakobsoni „Vaeste patuste alevi“ kõrval väärrika koha. — A. Kirsimäe „Puhastustuli“ on kutsunud välja õige diametraalselt lahkuminevaid vaatekohti. Teos on küll kroonitud esimese auhinnaga, kuid nagu juba tähendatud, ei jagata arvustajate

enamuse poolt seda seisukohta. Teose peakuju, korporant-üliõpilane Ilmar Mõtsalind, satub Tartus naiste ja viina küüsi ja vähkreb selles asjanduses üsna suure isuga. Pumpab vilistlaste allkirjadega pankadest raha niipalju kui veel saab ning viimaks pealepressivate vekslivõrkade valus põgeneb Pariisi, kus elatab end sütenõõrina. Aga kui sellest on küllalt, siis võetakse teda kodumaal kasvõitlejate poolt veel suure liigutusega vastu nagu kangelas kunagi. Autor sümpatiseerib liig hellalt oma tegelasele ja see segab romaani lugemisel, sest vähe on neid lugejaid, kes vist saaksid selles asjas asuda autoriga ühele vaatekohale. Teose ideeline külj on õige võrastav ja imelik, kuid salata ei saa, et romaan siiski on kirjanduslik ja näitab autori vastuvaidlematut annet. E. Saksa „Kodutu“ on romaan talutiire virilast saatusest, kes kaotab õige kontakti oma kodustega. Sellele järgnevad suuremad ja väiksemad ebaõnnestumised elus, mis lõpevad sellega, et ta lahkub kodutalust linna, et ülejäänud eluaastad pühendada õnnetute aitamiseks ravitsejana linna haiglas.

Teistest romaanidest väärivad veel tähelepanu R. Rohti „Aeg“, külarrealistlik juustus edasipüüdvast talurentnikust, M. Mõtslase „Külaotsa Hannes“, külaromantiline armastusromaan ja O. Lutsu „Pankrott“. Viimane polegi autori poolt ristitud romaaniks, kuigi lehekülgede arvult kuulub umbes sesse mõõtu.

Novellitoodang oli arvuliselt õige väike. Tähtsamad neist on P. Vallaku „Reivad vastamisi“, K. Rumori „Kui Saara naerab“ ja M. Jürna „I armastus“. Esimene neist on kahtlemata parim kogu novelle möödunud aastal. K. Rumori „Kui Saara naerab“ on mõnegi arvustaja poolt nimetatud pornograafiliseks. Tõsi see küll on, et autor siin peale mehe ja naiste suguliste vahekorjade ennast muust ei huvita. M. Jürna omas novellikogus tegeleb veidraste tüüpidega. Kuid ta raamat on huvitav.

Peale „Tõe ja Õiguse“ teise jao omab järgneva koha siiski Hugo Raudsepa näidend „Mikumärdi“. See on jällegi ommoodi sensatsioon meie kirjanduses ja näitelaval samuti. „Mikumärdi“ esimene ar-

vukas trükk müüdi maha üsna lühikese aja-
ga ning „Draamastuudio“ teater mängib te-
da täiele saalile juba 60 korda. See teos
on ületanud nii mõnedki kirjanduse ja näi-
dendi rekordid. Pole liialdus öelda, et prae-
gu kogu maa on „Mikumärdi“ palavikus.
Seda kantakse ette igal külapeol, seda loe-
takse, ja autori vaimukustest on juba küm-
ned üle öö saanud kogu rahva suus tarvita-
tavaiks. „Mikumärdi“ edu ei põhjene
mitte kaugeltki selles paiguti esilduvas ni-
lbestes, seda sorti kaupa mõni teine on soo-
lanud rohkemgi ja tagajärjeta, kuid „Miku-
märdi“ võlu seisab selles, et autor siin õnne-
likult on tabanud meie tänapäeva maaelu
kõige iseloomustavamad nähted ja need eda-
si annud autorile omase meisterlikkusega.
Pole ükski kirjanik meie päevil mõistnud
meie inimesi nii sügavalt, pole neid näiden-
disse joonistades suutnud anda niipalju eht-
sat liha ja verd kui seda on teinud Raud-
sepp. Asjata on kaevata inimeste loiust suh-
tumisest mõnesse teosesse. Kui ilmub tõ-
sine meisterteos, siis joostakse sellele
tormi.

Pole jäänud palju, mida „Mikumärdi“
meie praegusest külaelust ei tooks ette. Kui-
gi peamiselt see käsitab rohelise lipu kogu-
mehe ja punase popsü maadlusi popsiseaduse
ümber ja popsü üliõpilasest-poja pettumust

ülikoolihariduse ideaalis ja ta tungi põ-
latud põlluharimisetööle tagasi, ja ta popsü-
perest päritud energiat oma sihi saavutamiseks,
siiski mõne üksiku vihjega autor ma-
nab esile teisigi põletavaid probleeme ja
lahendab need ühe ropsuga ja vaimukalt.
Peab mõnema, et „Mikumärdi“ erakorrali-
ne edu annab palju optimismi meie kirjan-
duse tuleviku väljavaadetes.

Väärtuslikuks lisanduseks meie näite-
kirjandusele on ka M. Metsanurga näidend
„Talupoja poeg“, mis ilmus kirjaniku 50-aas-
tase sünnipäeva eel. See on uus jätk kir-
janiku ideeteostele ja sai arvustajatelt hea
vastuvõtu.

Haridusliidu poolt korraldati näidendite-
võistlus, mis aga oodatuid tulemusi ei an-
nud, väljaarvatud A. Adsoni „Lauluisa ja
Kirjaneitsi“, mis kirjutatud Kreutzvaldi ja
Koidula kirjavahetuse ainele.

Luuletuskogusid ilmus õige arvukas
hulk. Paremad neist on H. Visnapuu
„Puuslikud“, M. Underi „Õnnevarjutus“,
Jaan Kärneri „Tormilüüra“ ja J. Oengo
„Aegna“. Visnapuu ja Kärner pakuvad lüü-
rikat, Under ja Oengo ballaade. Need neli
kogu omavad ilmuuist luulet edasiviiva
tähtsuse, mida teiste kogude kohta kahjuks
ütelda ei saa.

1929. aasta Välis-Eesti ühingu.

Läinud aastal Välis-Eesti ühingu tegevuse pearaskus seisis välismail elavate eestlaste ülesotsimises, nendega ühendusse astumises ja ühingu edaspidise organiseerimistöö kindlale ja süstemaatilisele alusele seadmises. Selleks saadeti igasse ilmakaarde laiali üle tuhande ankeetlehe. Ankeetid andsid vastused hulgale küsimustele, mis on suure tähtsusega nii kodu-, kui ka välis-eestlastele. Igale välis-eestlasele, kelle asukoht teada, lisati ankeedile, milles koguti andmeid, tema asu-maa majanduselu avalduste ja tema isiku kohta veel juure eriline leht, millele paluti tähendada teateid temale tuntud välis-eestlaste kohta. Nii kasvas välis-eestlaste arv, keda korda läks välismailt ülesotsida, alatasa ja praegu on neid umbes kolm tuhat. Kui võtta arvesse, et üle maailma laialipillatud välis-eestlaste arvu arvatakse 300.000 peale, siis seisab ees veel suur töö, enne kui läheb korda neid kõiki üles leida. Aga ka juba olemasoleva kolme tuhande aadressi abil suutis ühingu temale esitatud viiest palvest, milles paluti otsida üles Ameerikas viibivaid omakseid, rahuldada kolm.

Välis-eestlastega ühendusse astunud on peaaegjalikult ankeedi ja Välis-Eesti Almanaki abil. Aga ka otsekohene kirjavahetus ühingu ja välis-eestlaste vahel ei ole väike.

Kirjavahetusest ammutatud andmete ja ankeedi tulemuste kasutamiseks otsustati lihtsatelt nimekirjadelt minna üle kartoteegile, mis võimaldab ülevaatlikumalt olemasolevaid andmeid käsitada.

Juhatus töötas välja kartoteek-kaartide vormi, mis endas pidi mahutama järgmisi andmeid: Välis-eestlase nimi, eesnimi ja elukoht, kodakondsus, perekondlik seis, elukutse, majanduslik seis, lahter märkuste tarvis, ankeet-lehe ja järjekorra nr. nr., mille järgi andmed on kantud kartoteek-kaardile, et tarbekorral teada, kust täiendavaid andmeid võib leida.

Praegune kartoteek sisaldab vastavalt aadresside arvule ligi kolmtuhat kaarti, milline arv järjekindlalt kasvab väljasaadetud ankeetide täidetult tagasijõudmise-ga ja uute väljasaatmisega.

Et astuda ühendusse ka nende laimate hulkadega, kelle elukoht teada ei ole, on Välis-Eesti Almanaki levitatud seni suurel määral tasuta ja peaaegjalikult Põhja-Ameerikas, kus asub suurem osa väljarännanud eestlastest.

12. oktoobril m. a. kl. 9 õhtul korraldati Tallinnas viibivatele liikmetele omavaheline koosviibimine. Koosviibimise avas Välis-Eesti ühingu esimees hra J. Sitska. Selgitava kõnega esines ühingu abiesimees hra A. Leiner, kes juhtis tähelepanu praegusele majanduslikule seisukorrale Euroopas ja Ameerikas, kuidas seal organiseeritakse, mis meil oleks võimalik teostada parema majandusliku informatsiooni ja otstarbekohase organiseerimise kaudu. Hra Ed. Riisman andis Välis-Eesti ühingu senisest tegevusest ja edaspidistest ülesannetest piltliku ülevaate, mis kooslijate poolt üldisel heakskiitmisel võeti vastu. Koosviibimisest võtsid osa ka riigivanem O. Strandman ja majandusminister J. Zimmerman. Istuti kaua koos, arutades mitmesuguseid küsimusi, vahetades mõtteid tuleviku töö kohta.

Kuid ühingu tegevus pole piirdunud üksi oma sisemise tööga. Ühingu võttis oma esitaja hra Riismani kaudu osa ka üldriikliku tähtsusega turismi keskkorralduse loomisest Eestis. On arutatud koostöö küsimusi välisministeeriumiga ja Eesti haridusliiduga neis küsimusis, kus seda nõuaks välis-eestlaste huvid.

Ka on ühingu kavatsusel asutada majanduslik krediidivõime ja informatsiooni büroo, kuid mõningatel kaalutlustel tuli selle mõtte teostamine katkestada.

Ühingu tegevus on juba niivõrd elavaks ja suureks paisunud, et tundub vajadus kõiki liikmeid ühendava ühise sümbolise märgi järgi. Selleks korraldas Välis-Eesti ühingu juhatus ühingu märgi võistluse. Vastu võeti märgi kavand, mis kujutab vikingilaeva, sinise purjega valgel põhjal ja Eesti lipuvärvilistel lainetel. Kujult on märk ümmargune.

Iga eestlane, kes näeb teise rinnas seda märki, teab, et selle kandja on tema suguvend, ja võib julgelt tema poole pöörata usaldusega ja emakeeles. Samuti kannab seda märki iga kodumaal viibiv eestlane, kelle süda tuksub kaasa nende suguvendade saatusele ja õnnele, keda väikesest kodumaast lahutavad mered.

*

Järjekordne Välis-Eesti Ühingu peakoosolek peeti 9. märtsil s. a. kl. 1/4 Tallinnas, Seltskondliku maja ruumes Aia tän. nr. 12, järgmise päevakorraga.

1. Koosoleku avamine ja aruanded möödunud aasta tegevusest.
2. Uue tegevusaasta eelarve.
3. Välis-Eesti kongressi kokkukutsumine.
4. Valimised.
6. Mitmesugused läbirääkimised.
Koosolekule järgnes koosviibimine kolvi juures, millest osavõtma olid palutud ka perekonnaliikmed ja külalised. Üksikasjaline peakoosoleku ja koosviibimise kirjeldus ilmub Almanaki järgmises numbris.

Välis-Eesti Ühingu isiklik koosseis on praegu järgmine, mis vastab mõne väike- se muudatusega ka möödunud aasta koosseisule.

1929. a. juhatus:

- Esimees: J. Sitska, „Kivisild ja Co“ direktor.
 Abiesimees: A. Leiner, Prantsuse firmade esindaja Baltimail.
 Abiesimees: J. Kristelstein, notar Tallinnas.
 Sekretär: V. Kargaja, Tallinna Krediid Panga direktor.
 Abisekretär: Ed. Riisman, Tallinna börsi artelli vanem, end. töökaitse inspektor.
 Laekahoidja: K. Schneider, „Becos'e“ direktor.
 Ametita liige: E. Jürgens, o.ü. „Ephag'i“ direktor.

Organiseerimise komisjon:

- Esimees: M. Puusep, advokaat Tallinnas.
 Liikmed:
 A. Kimberg, k.-m. „Vennad Kimberg'i“ omanik ja direktor.
 J. Jaik, kirjanik ja „Postimehe“ toimetuse liige.
 G. Bartels, kinoomanik (pikemat aega elanud Ameerikas).
 J. Nihtig, Eesti Tarvitajate Keskkühuse direktor.
 G. Meri, välisministeeriumi informatsiooni büroo juhataja.
 V. Poom, Eesti Panga sekretär.

Liikmed:

- F. Adoff, insener, professor Tallinna tehnikumis.
 A. Anderkopp, advokaat, end. „Vaba Maa“ peatoimetaja, riigikogu liige.
 Dr. F. Akel, Rootsi saadik, end. riigivanem.

- K. Baars, „Sakala“ panga direktor Viljandis.
 J. Bergmann, notar Tallinnas.
 M. Coffey, aukonsul San-Franciscos.
 Danielson, k.-m. „Karl Lemberg'i“ ärijuht.
 R. Eliaser, advokaat.
 K. Einbund, Riigikogu esimees, end. siseminister.
 B. Etruk, keeleteadlane, end. Prantsuse Lütseumi direktor.
 Eichenthal.
 P. Gross, rätsepaäri omanik Auckland'is New-Zealand'is.
 A. Hellat, Eesti saadik Helsingis.
 J. Hardt.
 J. Hendrikson.
 H. Haljaspõld, Börsikomitee sekretäri abi, Tallinnas.
 R. Haarla, paberivabriku direktor Soomes.
 Hamann, välisministeeriumi I sekretär.
 K. Jürgens, insener, teedeministri abi.
 V. Ivask, ärimees ja tööstur, „Pain Normal“ leivavabriku direktor ja omanik.
 J. Jaakson, Eesti Panga president.
 Janson, prokurist.
 K. Kornel, Eesti telegraafi agentuuri „ETA“ direktor, Eesti ajakirjanikkude liidu esimees.
 L. Kimberg, äriomanik.
 E. Kirotar, välisministeeriumi poliitilise osakonna juhataja.
 E. Kübarsepp, siseministri abi.
 L. Kenn, „Päevalehe“ vastutav ja peatoimetaja.
 M. Kõva, Tartu telefonivabriku direktor.
 Dr. O. Kallas, Eesti saadik Londonis.
 M. Klemmer.
 Ph. Kaljot, konsul Kopenhagens.
 A. Kallas, Londoni saadiku abikaasa, kirjanik.
 J. Kimberg, Riia Diabolo Gesellschaft'i direktor.
 P. Kurvits, Linnapanga direktor Tallinnas.
 Ch. Kuusik, mag., New-Yorgi konsulaadi sekretär.
 P. Kanarik, „Postimehe“ toimetuse liige.
 J. Kalm, Eesti seemneviljanduse direktor.
 A. Klumberg, sportlane.
 K. Lemberg, k.-m. „Karl Lemberg'i“ omanik.
 G. Luiga, „Päevalehe“ peatoimetaja.
 H. Laretei, Eesti saadik Leedus.

- A. Lepp.
 Dr. H. Leesment, „Punase Risti“ esimees.
 A. Luik, matemaatik.
 J. Loorens, insener, k.-t. „Odor'i“ omanik ja juhataja.
 J. Lossman, tuntud sportlane.
 Luukk, Kaliforniast.
 A. Luusenberg, Ameerika emigratsiooni alal Y. M. C. esitaja New-Yorgis.
 J. Mändmets, tuntud Eesti kirjanik, „Päevalehe“ toimetuse liige.
 L. Moreau, peakonsul Brüsselis.
 M. Melsas.
 H. Markus, Eesti konsul Berliinis.
 H. Orav, o.-ü. „Tegur'i“ direktor.
 G. Orav, aurulaev „Kalevi“ kapten.
 P. Parikas, fotoäri omanik, „Estonia Filmi“ direktor.
 P. Põld, riigikogu liige, professor Tartu ülikoolis.
 Proua D. Pavlik, Pariisist.
 G. Poom, advokat, Tallinnas.
 E. Rosenvald, Põhja puupapivabriku direktor.
 Rammul, professor Tallinna konservatooriumis.
 J. Rumberg, ärimees-eksportöör Tallinnas.
 A. Rosenvald, Ameerika autovabrikute esindaja Tartus.
 E. Rupner, börsimaakler.
 H. Rosenfeld, Vildenbergi nahavabriku direktor Riias.
 P. Rumberg, Eesti konsul Shanghai.
 E. Riemer, majaomanik Berliinis.
 A. Schmidt, välisministri abi.
 E. Sulg, dipl. insener, a.-s. „Extraktori“ direktor.
 A. Schipai, a.-s. „Joh. Nurminen“ direktor.
 M. Siemann-Toffry.
 P. A. Speek, dr., Ühendriikide Kongressi raamatukogu Ida osakonna juhataja Washingtonis.
 P. Taak, Eesti muuseumi direktor.
 T. Tonikoff.
 A. Tõnisson, a.-s. „Tõnisson & Co“ omanik Tallinnas.
 J. Tõnisson, end. riigivanem, riigikogu liige, „Postimehe“ peatoimetaja.
 E. Tõnisson.
 A. Toffer, firma „Vennad Toffer'i“ omanik.
 G. Toffer, firma „Vennad Toffer'i“ omanik.
 H. Thalberg.
 A. Uustal, majaomanik.
 R. Uritam, p.-k. „Estonia“ direktor.
 A. Uesson, Tallinna linnapea.
 J. Unt, kolonel, Tartumaa maleva pealik.
 J. Vink, o.-ü. „Vico“ direktor.
 J. Vain, riigikogu liige.
 A. Vihvelin.
 E. Vesterinen.
 K. Vares, ärimees Riias.
 Ed. Virgo, Eesti saadik Riias.
 J. Zimmermann, majandusminister.

Ed. Riisman'i „Dollarite jahil“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastus,
 hind kr. 3.—

Pealesõjaaegne väljarändamise palavik tõi paljudelegi eestlastele väljaspool kodumaad piire mitmesuguseid läbielamusi ja juhtumusi, millest killukesi ilmunud vahetevahel siin-seal ajalehtede ja ajakirjade veergudel. Raamatuna on need leidnud esmakordselt kajastuse nüüd vastilmunud Ed. Riismani teoses „Dollarite jahil“, kus autor kujutab oma isiklikkude läbielamuste najal töötamise raskusi miljonite linnas Chicagos, töötamist Chicago restoranides ja tehastes, Ameerika vaimuilma ja

huvisid väljarändaja vaatenurgast jne. Teos vestleb kerges humoorilises toonis, kus isiklik optimism kõikidest raskustest aitab kergemini üle, kuid millele vaatamata siiski lööb läbi pessimism ja rahulolematuse ümbritseva vaimu ja materjalismiga.

Väliseestlase elust on see raamat huvitav ning illustreerimata dokument ja oleks soovitatav, et väliseestlaste määratust läbielamuste salvest sarnaseid teoseid ilmuks rohkem, sest väliseestlaste elu meie kirjanduses on leidnud veel liiga vähe käsitamist.

Vastutav toimetaja Ed. Riisman.

Tegev toimetaja E. Jalak.

Väljaandja Välis-Eesti Ühing, Tallinnas, V. Posti 7, notar. J. Kristelsteini kontor. Postkast 100.

Iga Eestlane
kodu- ja välismaal
telligu või ostku endale

VÄLIS- EESTI ALMANAKI

Aastas 400 lehekülge
huvitavamaid artikleid.

Eesti Tarvitajate Keskkühisus E. T. K.

Eesti ühiskaupluste suurostu keskkohht.

Peakontor: Tallinnas, Lai tän. 39/41, omas majas.

Posti-, telefoni-, telegrafi- ja kauba-aadress: **Tallinn - Eteka.**

Telegrammide aadress: **Estoko-Tallinn.**

Asutatud 1917. a.

Omakapitalid 1. jaanuaril 1930. a. Kr. 850.000.—

Kauba läbimüük 1929. a. „ 21.000.000.—

Oma ettevõtted: Kalakonservi tööstused Tallinnas ja mitmel pool randades. Puukool, kohvi- ja veinitehased Põltsamaal.

E. T. K. importeerib: Põllutööriistu ja -masinaid, kunstväetisi ja jõusööte, süsi, rauda, petrooleumi, kalastustarbeid, keemiakaupu ja toiduaineid: suhkrut, jahu, soola, heeringaid j. n. e.

E. T. K. eksporteerib: Kartuleid, linaseemet ja kalakonserve.

Üsaskonnad kõigis kodumaa linnades.

Väliseestlased!

Raamat, mis ei tohi puududa Teie laual, on

„Eesti

pildis ja sõnas“

II tunduvalt täiendatud trükk, ligi 400 parima pildiga heal kriitpaberil ja tekstiga neljas keeles (eesti, inglise, prantsuse ja saksa).

Hind ainult Am. \$ 3.—

J. & P. Parikas, Tallinn,

Kuninga 1.

Teatrikirjastus ja teatritarvete
spetsiaaläri

Tavet Mutsu

Tallinnas, S. Karja 21, telef. 1-78, töötab juba 14 aastat lugupeetud teatriharrastajate nõuete rahuldamiseks, olles neile abiks lavakirjanduse kui ka abinõude muretsemisel. Olles aasiate kestel kogunud oma **TEATRIRAAAMATUKOKKU** ligi 2000 eestikeelset samuti ka suure ja valikurikka kogu vene- ja saksakeelseid näidendeid, millistest täpsema ülevaate annavad „TAVET MUTSU SPETSIAAL TEATRIRAAAMATUKOGU NIMESTIK“, „ÜLDINE NÄITEKIRJANDUSE NIMEKIRI“, „KATALOOG I—IV“ (sisuseletustega) ja „NOORTE TEATER“ (lastenäidendid). **SOOVITAME** lugupeetud teatriharrastajale suures valikus igasugu näidendeid, operette, naljaettekandeid, teatrikäsi-raamatuid j. n. e.

HOTEL „GOLDENER LÖVE“

(KULD LÕVI)

ESTLAND, TALLINN (REVAL)

HARJU STRASSE Nr. 40

TELEPHON 3-36, 18-40 UND 24-40

70 ZIMMER

ZIMMER MIT 1 BETT à KR. 3.— BIS 5.50

ZIMMER MIT 2 BETTEN à KR. 6.50 BIS 8.50

HOTEL „PETERSBURG“

ESTLAND, TALLINN (REVAL)

RATASKAËVU STRASSE Nr. 7

TELEPHON 2-44 UND 16-62

35 ZIMMER

ZIMMER MIT 1 BETT à KR. 3.— BIS 6.—

ZIMMER MIT 2 BETTEN à KR. 6.50 BIS 12.—

Parfümeeria-, kosmeetika- ja tualettseepide
tehas Eestis

Valmistab

*ainult esimese järgu headuses kaupu, mis
paremate välismaa saadustega võistelda
suudavad. * Esindajad välismaail otsitud.*

Address: Laboratoorium „VIKO“, Tallinn, postkast 94.
Asukoht: Lubja tänav nr. 11, omas majas.

Columbia

toob Teile parimad Eesti lauljad koju.

Columbia

plaatidel leiata parimad Eesti muusikapalad.

Columbia

plaadid võimaldavad Teile kuulata **Estonia ooperi lauljaid** h-rasid: **Aleksander Arder** — bariton, **Arnold Uismann** — tenor ja pr. **Olga Tiedeburg-Torokoff** — sopran.

Eesti rahvalaule ja viimase laulupeo laule kannavad ette Columbia plaatidel meie parimad laulukoorid, nagu: **Tallinna Meestelaulu Selts, Estonia Muusika Osakonna ja Taliiana Rahvaülikoolide Seltsi segakoorid.**

Kergema muusika armastajad leiavad rahuldust h-ra **Konstantin Savi** ja pr. **Marta Runge** plaadist, kes lõbusaid viise operettidest ette kannavad.

Hugo Laur, Estonia draamanäitleja, ja Felix Moor, Tallinna Riinghäälingu kõneleja, kannavad ette lõbusaid karkendeid Eesti kirjandusest. Eesti parim tantsuorkester „The Murphy Band“ mängib Teile hoorikkaid rahvatantse jne.

Hõudke
Columbia Eesti grammofoni-
plaatide nimekirju.

Esindaja Eestis:

A/S

Karl Lemberg

Tallinn, Viru 3

